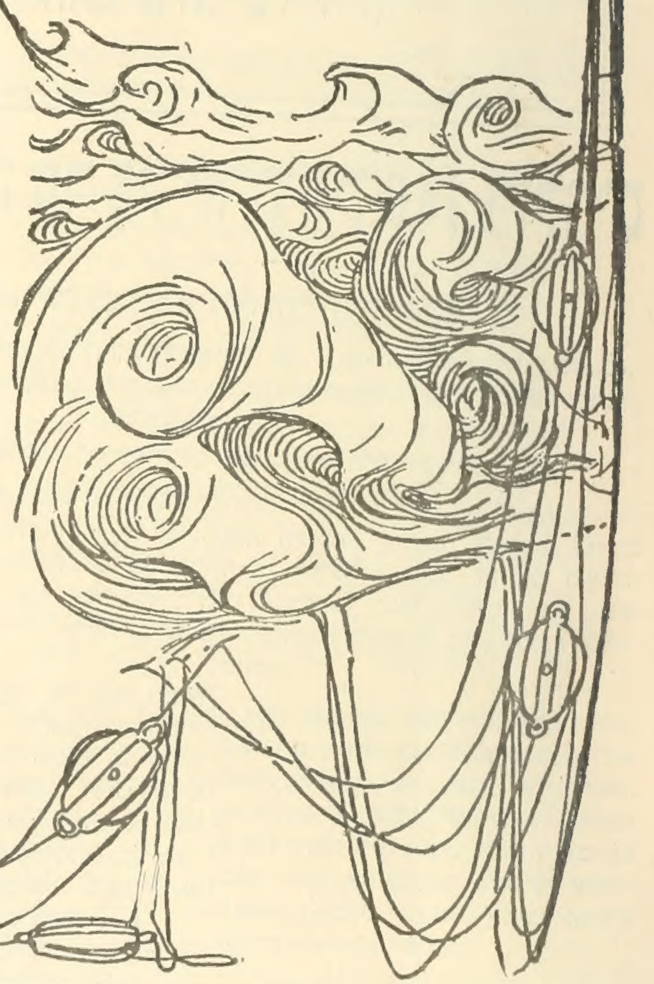
גליון לט (רלט) H ATOREN שנה שביעית

התורן

עתון שבועי

יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VII. NEW YORK, DECEMBER 24, 1920. No. 39 (239).

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ-לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One Year—$4.00 Six Months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One Year—$4.50 Six Months—$2.25
Single Copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post office at N. Y., N. Y., under the Act of March 3, 1879

מחיר גליון 10 סנטים

VOL. VII NEW YORK, DECEMBER 24, 1920 No. 39.

הַתּוֹרֶן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

העורך:
ראובן ברײנין

שנה שביעית ניו־יורק, י"ג טבת, תרפ"א גליון שלשים ותשעה

הַסָּבָא הַגָּדוֹל—וְהַטְּרַגֶּדְיָה הַיְּהוּדִית

לפני יותר מעשר שנים הציגו בפאריז, ואחרי־כן גם בערים אחרות, מחזה (שכתב הדראמאטורג הנודע מוריס דונה, אחד מחברי האקדמיה הצרפתית), ובין הנפשות העושות שהועלו על הבימה היה יהודי זקן, שכל הקהל הכיר בו את צורתו של מאכס נורדוי. נורדוי היה לסופר החזיונות סמל היהודי המודרני עם מעלותיו ועוד יותר עם חסרונותיו. היהדות החדשה השואפת לשחרור ולגאולה, אותה היהדות המלאה סתירות וניגודים פנימיים, הצטלמה במחו של הדראמאטורג הצרפתי בצורתו של נורדוי.

לפני כחמש עשרה שנה כתב אחד המלומדים בצרפת ספר על־דבר „הרוח היהודי" וסימניו המובהקים. וגם המחבר הזה הקדיש פרק מיוחד לנורדוי. המחבר רואה בנורדוי יהודי טפוסי שרוח עמו מצא בו את הבטוי היותר מלא. נורדוי היה בעיני העולם הנכרי לסמל, לצורה כוללת, לצביון לאומי.

עתה, בזמן האחרון, היה מאכס נורדוי סמל להטראגידיה הלאומית שלנו. מעת שהחלה מלחמת העולם, משנת 1914, הוא שבע נדודים ורוגז. כארבעים שנה התגורר נורדוי בפאריז ורבים מגדולי צרפת היו מידידיו וממוקיריו, ומהם גם מבאי ביתו, והנה אך התפרצה המלחמה שמוהו במשמר בין הגרמנים הזרים הנאסרים. ורק בעמלו של אחד משרי צרפת הגבוהים, שהכיר במקרה את נורדוי בין הנאסרים, עשו אתו חסד ונתנו לו את הרשיון לעזוב במשך כ"ד שעות את צרפת וללכת עם בני־ביתו ספרדה. את הונו ואת כל קניניו החרימו לממשלה. יותר מחמש שנים חי נורדוי בגולה, במאדריד, והוא ובני־ביתו טעמו את מרירות הגלות, גלות בתוך גלות (אגב: גם בשבתו בספרד ובסבלו עוני ומצוקה עשה הרבה לטובת עמו ולקדמת הציוניות). לא פה המקום ולא עתה השעה לספר את הפרשה המעציבה הזאת בחיי הסבא הגדול. ברצוננו היה רק להראות על „הנודד הנצחי" בצורתו החדשה והיותר מוזרה ואיומה.

כשהחלה מלחמת־העולם נוכח נורדוי, שאין לו ארץ מולדת, שזר ונכרי הוא לכל.

נורדוי נולד בבודאפשט, בהונגריה, ושם עברו גם ימי עלומיו. אולם ההונגרים החביבים, וה„ידידים" הגדולים של היהודים, חשבוהו תמיד לצרפתי; והצרפתים הביטו תמיד על הסופר הגדול כעל גרמני נלהב, שהקדיש את גאוניותו להתרבות הגרמנית. והגרמנים — כעל יהודי, כעל צרפתי, כעל ציוני, ובימי המלחמה, מעת שנתפרסמה הצהרת באלפור, ראוהו הגרמנים בתור ידידה ומעריצה של אנגליה השנואה להם תכלית שנאה. כל אחת הארצות חשדה בנורדוי שהוא אויבה והנהו אוהב את הארץ והעם הנלחמים בה עד דכא. ונורדוי הנהו אויב רק לכל השקרים המוסכמים והבלתי־מוסכמים, אויב לכל מיני העריצות והאכזריות ואוהב להאמת, הצדק והמשפט. הסופר הגדול והיהודי הגדול נשאר בגדלותו ועל נקודת־גבהו גם בימי גלותו המרה ובימי עניו.

על־ידי השתדלות נמרצה ותכופה וארוכה מצד וויצמאן נתנה הממשלה האנגלית, בקץ החורף העבר, את רשיונה לנורדוי לבוא לונדונה. נורדוי היה היוצר של הפרוגראמה הבאזילאית, בכל זאת היה חשוד בעיני האנגלים על גרמניותו, שבאמת היא מתנגדת לרוחו, למהותו, למזגו ולכל השקפת עולמו. וגם בשבתו בלונדון הרגיש את עצמו בגולה, כי שמו עין עליו. ומה גם אחרי אשר הסבא הגדול לא נשא פנים גם לשרי אנגליה והגביה את תביעתו הציונית והזהיר על הדיפלומאטיה שלה. ירחי שבתו של נורדוי בלונדון, בהקיץ שחלף, ועמדתו בועידה הציונית הם פרשה מיוחדה ומלאה צער ויגון, שאין ענינה בכאן.

אחרי השתדלויות שונות התירה הממשלה הצרפתית, לפני מספר שבועות, לנורדוי לשוב לבני־ביתו, שהם אזרחי צרפת, לפאריז. ימים מועטים אחרי שובו שם נחלה במחלה עזה ומסוכנה וכבר דאגו לחייו של הסבא. והנה עוד לא ירד מעל ערש דויו וכבר הרימו האנטישמיים קול צוחה ואיום לנגדו. ואנו קוראים, בטלגראמה מלונדון, שנתפרסמה בהעתונים בשבוע זה, את הידיעה המרגיזה הבאה: „האנטישמיים הצרפתים החלו תעמולה נגד הד"ר מאכס נורדוי, אשר שב לפני שבועות אחדים לפאריז לגור שם. האנטישמיים דורשים, כי יגרשו את נורדוי מגבולות צרפת, יען כי הוא מרגל גרמני, ואם הממשלה לא תגרשהו, אז ישתמשו בחוזק ידם".

אלה תולדות הטראגידיה היהודית וזוהי שיבתו של היהודי הגדול, יוצר התכנית הציונית.

לפני כעשרים שנה, כאשר הציגו מצבה על קברו של המשורר היינריך היינה בפאריז היה נורדוי הנואם והמספיד הראשי. בין יתר דבריו הגיד אז: האגדה מספרת, ששבע ערים בארץ יון התווכחו ביניהן, וכל אחת מהן טענה, כי לה הכבוד, כי בה נולד המשורר הומיר. אולם בנוגע להיינה רואים ושומעים אנו את ההפך: כל אחת הארצות וכל אחד העמים קוראים: לא לנו הוא. הצרפתים אומרים: גרמני הוא, והגרמנים — יהודי הוא. והיהודים — לא לנו, לא לנו.

המספיד והנספד — גורל אחד להם. אולם בזה ההבדל: שנורדוי לנו הוא בכל לבו ונפשו, כי לנו הוא שב בתשובה שלמה ולתחיתנו הלאומית הקדיש את עשרות שנות חייו האחרונות, לנו הקדיש את גאוניותו ומרצו ובו אנו מתגאים.

והחובה לאומית היא עתה להביא את הסבא הזקן בכבוד רב לארצנו ולבנות לו בית על הר־הצופים, כי צופה היה לעמו מיום עלותו על הבימה הציונית בבאזיליה, זה קרוב לרבע מאה שנה.

זוהי חובתנו הלאומית, הציונית, היהודית — הנעשנה?

או: נתן להגויים, ולכל צוררי ישראל, להתעולל בהיהודי הגדול, אשר הרים כשופר קולו בעד תחית עמו וארצו, — הנתן לעשות שערוריה זו לחרפת עולם לנו?

העוד יש בנו רגש של כבוד לאומי?

ר א ו ב ן ב ר י י נ י ן.

אָהֳלֵי שֵׁם וִיפִיוּתוֹ שֶׁל יֶפֶת

(השקפה על החנוך העברי).

מאת

י ש ר א ל ק נ ו ב י ץ.

בתי־הספר העברים שבאמריקה מתחלקים, לכאורה, להרבה סוגים וטפוסים שונים, מכל מקום כשהנך מתעמק לחקור ולהתבונן בטיבו ואפיו של כל אחד ואחד מהם, אי־אתה מוצא בעיקר אלא הבדל יסודי אחד המבדיל ביניהם, לפי נטית רוחם ותעודתם. הרי לך בתי־ספר יומיים צבוריים ותלמודי־תורה, בתי־ספר יומיים על־יד בתי־כנסיות, בתי־ספר יומיים על־יד מוסדים, בתי־ספר ליום ראשון בבתי־כנסיות ובמוסדים, ישיבות; ואת כל אלה הנך חוזר ומחלק לפי אפים: בתי־ספר ריפורמיים, קונסרבאטיביים או משמרים, משמרים לאומיים, לאומיים עברים, אורתודוכסיים מן הטפוס הישן ואורתודוכסיים מטפוס חדש, אורתודוכסים לאומיים, לאומיים ראדיקאליים — הרי אתה מוצא כאן, באמריקה, את כל סוגי בתי־הספר והטפוסים הללו למיניהם באפים וצביונם המיוחד שיש לכל אחד בפני עצמו; ואף־על־פי־כן דוק, שוב, ותשכח שאפשר לכללם יחד ולהבדילם, בעיקר, לפי נטית רוחם ותעודתם, לשני סוגים וטפוסים יסודיים: א) בתי־ספר עברים־אמריקאים, וב) בתי־ספר אמריקאים־יהודים, והנני לבאר את ההבדל היסודי הזה במרוצת הדברים.

כל בתי־הספר העברים שנמנו למעלה, באין יוצא מן הכלל, מתיסדים ומתקיימים לשם מטרה אחת: המשכת קיומה של היהדות באמריקה. זאת אומרת, שמירת היהדות בתוך הסביבה האמריקאית. והכל מתחבטים ומתלבטים בשאלה זו: כיצד מסדרים את החנוך בשביל ילדינו, הגדלים באמריקה, בתור יהודים ואמריקאים? — השניות, זוהי אבן־הנגף בחנוך הבנים שהכל נכשלים בה. ובאים איפוא בתי־הספר העברים השונים לתרץ את הקושיה החמורה הזאת, והם ממלאים את תפקידם לפי נטית רוחם ותעודתם שבחרו להם. ולא שיטות הלמוד השונות מבדילות, בעיקר, בין אחד לחברו, שהרי השיטה אינה אלא הדרך המובילה לאיזו מטרה, ואפשר לבעלי תעודה אחת להשתמש בשיטות שונות, אבל שאיפתם, או רוחם ותעודתם של בתי־הספר, היא היא המציינת את הקו המבדיל ביניהם ומסמנת אותם לסוגיהם. אמת, אמנם נכון הדבר, שכולם שואפים להמשיך את היהדות בארץ זו, בתור עברים ואמריקאים, מבלי לשלול מהם לא זכות יהדותם ולא זכות אמריקאותם. הכל מודים גם־כן, שאינו דומה בית־ספר עברי באמריקה לבית־הספר העברי, או החדר הישן ותלמוד־התורה שבאירופה, מפני שנויי התנאים והמצבים שאנו נתונים בהם. לכל הדעות זקוק בית־הספר העברי שבכאן לאיזו תקונים, כדי להתאימו אל תנאי המקום ורוחו. אלא במאי קא מפלגי? — בדרכים המובילים אל התכלית הזאת וביתרון האחד על רעהו. השאלה הראשית היא: מי קודם למי — היהודי או האמריקאי שבנו? מה נדחה מפני מה, כשהשעה צריכה לכך, העברית מפני האמריקאית, או להפך? מהו העיקר בבית־הספר העברי ומהו הטפל? ידו של מי על העליונה בתכניתם ואפנם של הלמודים ובהנהגת בית־הספר? איזהו הרוח השולט שם ומהי האטמוספירה? מה הם הילדים ומהו בית־הספר שלהם, מעיקרא דדינא? — העברים הם הילדים, עברים שאבותיהם נתאזרחו באמריקה, ובית־הספר העברי שלהם הוא איפוא מוסד עברי במלוא מובן המלה, הן בפנימיותו והן בחיצוניותו, מוסד המבליט את יהדותו בכל עת מצוא, אלא שהוא מתנהג במשטר אמריקאי, ולפי זה הוא בית־ספר עברי־אמריקאי, או: הילדים מעיקרא אמריקאים גמורים

הם, אלא שעל־פי מקרה נולדו על ברכי יהודים, וצריך איפוא לחנכם בתור אמריקאים־יהודים, ולפי זה בית־הספר העברי שלהם אינו אלא מוסד אמריקאי, מוסד לשם אמריקאות, ובצורה עברית מטושטשת לצורך יהדותם של החניכים — היינו, בית־ספר אמריקאי־יהודי?

ותקוני בית־הספר שאָנו זקוקים לעשות, בעל־כרחנו, לשם התאָמה והקבלה לתנאי המקום, התקונים הללו, בעיקרם, מה הם? — הכנסת יפיותו של יפת באהלי שם, או להפך: הכנסת אהלי שם ביפיותו של יפת? כלומר: הכנסת הנימוסים היפים והמשטר של בית־הספר האמריקאי לתוך כתלי בית־הספר שכּוּלו עברי, ליהדם ולהתאימם לרוח היהדות, או להפך: התאמת היהדות לנימוסי אמריקה, לאמרק את בית־הספר העברי, אם אפשר לאמר כך, על־ידי נטילת נשמתו העברית, ואותה המדה הזעומה של היהדות המדולדלת הנשארת בבית־הספר גם־כּן לא יליד בית תהיה, אלא אסופי בתוך סביבה זרה?

ובהא קא מפלגי: מר סבר, שהחנוך דורש מאתנו להכניס יפיותו של יפת באהלי שם — ותו לא. כי בתוכו, בפנימיותו וחיצוניותו, נשאיר את בית־הספר העברי שלם ברוחו, ונשמתו העברית לא תפגם אפילו במשהו; ומר סבר, שצריך לשנות גם את רוחו של בית־הספר העברי ולהבליט את אמריקאותו בכל עת מצוא, בתור מוסד אמריקאי; ומשום שהילדים האמריקאים הללו גם יהודים הם, לפיכך נחוץ מן הדין ללמדם את היהדות, אבל במדה ואופן כזה המתאים לאמריקאים־יהודים.

והרעיון הזה לאו מכללא איתמר, אלא בפירוש איתמר. ברבעון „המנורה" (שנה ששית, נומר 2, שנה זו), כתב מר קאנדיל מאמר חשוב בשם: „שתי השקפות על החנוך העברי" (Two Wiews of Jewish Education), שבו הוא מעביר תחת שבט הבקורת את השקפתו של רבּי לואיס גרוסמאן בספרו האנגלי „מטרת ההוראָה בבתי־הספר העברים", ספר כּתוב מנקודת־המבּט הריפורמית הנאותה למנהל ה„טיטשערס אינסטיטוט" מיסודו של ה„היברו יוניון קאלעדזש", ולעומתו הוא מרים על נס את השקפתו של ד"ר דושקין בספרו „החנוך בניו־יורק העיר" (Jewish Education in New York City, 1918), שהמחבר אינו מכּת הריפורמים, אבל בית־ספרנו העברי צריך, לפי דעתו גם כּן, למלא את תפקידו הראשי בתור „מוסד חנוכי עברי הבא להשפיע על עתידותה של אמריקה". והיינו הך: מוסד אמריקאי־עברי שהאמריקאות לוקחת בו מקום בראש וששאיפתו ותעודתו אינה צריכה להיות אלא השלמתה של אמריקה.

„ד"ר דושקין, אומר הסופר, אינו מתענין בחנוך היהודי הצעיר בעד בית־הכּנסת או בעד עתידו הוא, אבל הוא מכּיר, שהפּרובּלימה העיקרית היא איך להשלים את החנוך של היהודי עם החנוך של האזרח האמריקאי. ובאמת, בספרו זה הוא בא לעזור לא רק להחנוך העברי, אלא להאמריקאניזאציה. במלים אחרות, החנוך העברי הוא בעד היהודי בארץ הזאת רק אחת השיטות של האמריקאניזאציה של היהודי". — הרעיון הזה, שתפקידו של החנוך העברי הוא „הפּרובּלימה היותר קרובה של אמריקאניזאציה" וכי „ערכּו של החנוך העברי עלינו למוד על־פי תועלתו בתור חלק מתכנית שלמה של החנוך האמריקאי", חוזר ונשנה במאמר האָמור ומובא גם־כּן בשם ד"ר דושקין, מספרו האָמור.

בקצור, בית־הספר העברי, כּשהוא בא למלא את תפקידו, עליו להתחשב קודם כּל עם האמריקאניזאציה של הילדים, ועל צד היותר טוב עם ילדים אמריקאים שצריך ללמדם את היהדות לשם השלמת האמריקאות. ומכּיון שכּך הוא, במטותא מכּם, אדוני: הוציאו לגמרי את למוד השפה העברית מבּית־הספר העברי, מסרו־נא את הקנינים הרוחניים שלנו דוקא בשפת המדינה, כּיאות לילדים אמריקאים־עברים, שהרי כּל עיקרו של החנוך העברי אינו אלא מסורת היהדות לשם השלמת האמריקאניזאציה, הפחיתו את שעות הלמוד בבית־הספר העברי עד שלש בשבוע ויספּיק לכם על־פי הפרוגראמה האמריקאית־העברית הזאת, ואולי גם זאת יותר מדי היא, ומה לכם באמת להוגיע את מח הילדים הרכּים בלשון שמית כּל־כּך קשה וזרה! — ולדאבוננו החלו אצלנו באמת לעשות כּזאת בפועל, ולאו דוקא אלה הנדגלים על המפלגה הריפרמית, אלא אנשים עברים בעלי צורה שמתימרים בלאומיותם העברית והשפה העברית יקרה להם וחשובה בעיניהם.

במשך כּל הדורות, מאָז שקבעו אנשי כּנסת הגדולה סדרים בלמוד התּורה, או, כּשנאחר את הזמן, מימות יהושע בּן גמלא, שהושיב מלמדי תינוקות בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר, לא פסקו בּתי־אולפנא מישראל שמהם יצאָה תורה לעמנו ובהם תּלו כּל חיי רוח הלאום. „בית־הספר" או „בית־הרב", „בית־האולפנא" או „התרביצא" ו„האסכּולה", כּפי השמות שאָנו מוצאים בספרות התלמודית והמדרשית — בית־החנוך העברי היה לנו תּמיד בית־היוצר של נשמת האומה שנצרנו מפּל משמר לבל תּשכּח תּורתנו מפּינו ומפּי זרענו עד עולם, ולא יכּחד קיומנו מן הארץ בתור עם מיוחד ברוח תּורתו ושפתו העברית. ובמשך כּל הזמן הארוך עד היום עברו על בית־הספר העברי שנויים רבּים, והוא נתגלגל בכמה גלגולים, לפי התּנאים והמקומות השונים שהיה נמצא בהם; אָכן חבּה יתירה נודעת לו תמיד שהיה ניכּר ברוחו העברי ושפת קדשנו; כּי בכל גלגוליו ומסבותיו השנחנו עליו בשבע עינים שלא יפוג טעמו העברי, ורוחו נשתּמרה בו בשפה העברית, שאָך בה מתגלית נשמת האומה, למרות כּל המעצורים והמכשולים שעמדו על דרך התפּתּחותו. בכל פנות ספרותנו שאָנו פונים אָנו מוצאים עד כּמה גדלה החרדה שחרדו אבותינו על החנוך העברי שישאר שלם ברוח שפתנו העברית, עד כּמה עלה ערך מלמדי התּורה בעיניהם ומה נפלאה היתה דאגתם לתקון תּינוקות של בּית רבּם בתּורה הכּתובה עברית דוקא. וכל כּך למה? משום שידעו והבינו, כּי כּל הפוגם ברוח העברי של בית־הספר המתגלה בשפה העברית, פוגם בנשמת האומה, וכל הנוגע בתכנו העברי כּנוגע בבבת עינו של עם ישראל.

והנה בזמנים קדומים, ובפרט באותם הזמנים שהשנים היו כּתקונן, אָנו מוצאים שבבית־הספר העברי היה שורר גם סדר ומשטר נכון ומצוין. רבּי הלך פּעם אחת למקום

אחד וראה מקום דחוק לתלמידים. מה עשה? יצא לשדה, עמר את כל השדה כולה והרביץ תורה לתלמידים תחת כפת הרקיע (שבת קכ"ז). המנהג היפה הזה ללמד תינוקות בשוק או בשדה כשחסר בית פנוי ורחב־ידים לבית־למוד, היה חזון נפרץ בישראל, רק משום מעשה שהיה גזר רבי פעם אחת שלא ישנו לתלמידים בשוק (מועד קטן ט"ז), אבל בכלל אָנו מוצאים, שאבותינו יסדו להם אסכולות הגונות בבתים מרווחים והכניסו בהם סדר ומשטר הן בההנהגה הכללית של האסכולה והן בתכנית הלמודים. מ„בתי־ספר" נמוכים עברו התלמידים ל„בתי־מדרש" גבוהים או ל„ביתא דרבנן". כמו כן קבעו את שנות הלמודים ומספר התלמידים למורה, עשו מועדים לתורה, הזהירו על הכאת התינוקות, מנו מדות בתלמידים ומלמדיהם וקבעו את חובותיהם. באותן התקופות ובאותן ארצות הגלות שהיינו נהנים מזכויות אזרחים וישבנו בכבודו של עולם אָנו מוצאים שנתנו מקום גם ללמודי חוץ ושפת המדינה בין כתלי בית־הספר העברי; בכל זאת, בדבר אחד היינו נזהרים תמיד: שלא לרחות בבתי־ספרנו את הלמודים העברים בשפת עמנו הלאומית מפני שפת המדינה ולמודי החול, ושלא להמיר את רוחו העברי של בית־הספר ברוח אחרת, כי כל הנוגע בלשון העברית כנוגע בבבת עינה של האומה.

בשנות הגלות של שתי המאות האחרונות נתקלקל אָמנם החנוך העברי לגמרי ב„חדרינו" החשכים, שהפעוטים הרכים ישבו שם צפופים בחדר צר ומלא אויר משחת. פג ריחה של תרבות ואי־סדר נורא שרר בכל פנותיו של ה„חדר". סדר למודים מאן דכר שמיה? לקביעת עתים לתורה וכמו־כן שנות הלמודים לא שמו לב. הרבה מלמדים התנהגו באכזריות עם תלמידיהם — למרות זאת יצאו מן ה„חדר" כמה גדולי ישראל שהאירו את העולם בתורתם וחכמתם, והוא, ה„חדר", הגין על קיומנו הלאומי בעולם. אפשר לאמר, שמעלתו המיוחדה של ה„חדר" הישן היא זו: שלא חדרו לתוכו רוחות זרות מן החוץ כל עיקר, ובמדה ידועה יש קצת אמת בדבר, אבל רק מקצתה של אמת ולא כולה; שהרי כבר ראינו ונוכחנו, כי בהרבה דורות בגלות נשתמר הרוח העברי בבית־הספר העברי, אפילו אָז, כשהתנהג כהלכתו, ובכל סדריו ותקוניו היפים תפסו מקום חשוב גם שפת המדינה ולמודי חול. שמע מינה, שאין בזה כל מעשה לסתור, והכל תלוי בערך הלמודים העברים והשפה העברית והמקום שהם תופסים בבית־הספר וברוח העברי השולט בו בכל נימוסיו והליכותיו שיש בהם טעם לשבח, מעין יפיותו של יפת באהלי שם.

מתוך ההשקפה ההיסטורית הזאת אָנו מגיעים למסקנה הראשונה וחוזרים לעניננו, שכל בתי־הספר העברים שבכאן אפשר לחלק לשני סוגים יסודיים, על־פי נטית רוחם ותעודתם, וההבדל היסודי שביניהם הוא רק השאיפה העברית הלאומית בכל עומק מובנה, או השאיפה האמריקאית בהתאמת היהדות אליה. השאלה העיקרית העומדת לפנינו היא: לאָן הולך ונוטה רוח בית־הספר — למקורו העברי, או כלפי האמריקאות? טיבו ואָפיו מעיקרא מהו — בית־ספר עברי־אמריקאי או בית־ספר אָמריקאי־יהודי?

הללו שמחזיקים בדעה הראשונה, כלומר, שעושים את בית־ספרם בית־ספר עברי לכתחילה, הולכים בשיטה זו ואומרים: אמת ויציב, אי־אפשר לנו, וגם אין צורך בזה, להעמיד פה אותם החדרים ותלמודי־התורה שהיו לנו באירופה, בדמותם וצביונם! מודים אנחנו, שנחוץ להכנים יפיותו של יפת באהלי שם; כלומר, לבנות בנינים יפים ומרווחים בשביל התינוקות, לפי גזרת הבניה של בתי־הספר העממיים של המדינה, צריך להכנים לתוך בית־הספר העברי גם את שאר התקונים המודרניים והפדגוגיים שבבית־הספר האמריקאי, בכל פרטיהם ודקדוקיהם, אלא שצריך להזהר ולדעת שבית־הספר הוא בכל זאת בית־ספר עברי לכתחילה בשביל ילדים עברים — בית־ספר עברי־אמריקאי, בהטעמת העברי, שבו אָנו רוצים להקנות לילדינו את קנינינו הלאומיים והרוחניים ברוח העברי ובשפה העברית; ומה לי שיטת התרגום או השיטה העברית, העיקר הוא המטרה, שלא תשתכח תורה מישראל, התורה ושפתה — בעברית הכתוב מדבר. שיטת הלמוד הרי זה ענין הנוגע לפדגוגים בשאלת המיתודיקה הבאָה להקל את הלמודים על התינוקות, אָכן העיקר הוא מסורת היהדות העברית, שהיא כתרים בפני בית־הספר העממי ורוח הסביבה האמריקאית הגוזלים את ילדינו מאתנו העברים. ובאותו הרגע שהנך מתחיל להריק, בעד הילדים, את היהדות מתוך הכלי העברי לכלי אנגלי, ואת הלבוש העברי הנך משליך אחרי גווך לגמרי, באותו הרגע היא פושטת את נשמתה העברית וניתנת בקליפה זרה, לחתור חתירה עמוקה תחת בנין היהדות הלאומית, ואתה גורם להריסתה בידים. בקצור: יהדות באנגלית לבד, בלי כל מלה עברית, בבית־ספר עברי, אינה מסוגלת לקרב את ילדינו הרחוקים בזרוע ולחבב בעיניהם את קנינינו הלאומיים והרוחניים, אלא להפך — להרחיב את הקרע שבין אָבות לבנים. לחנוכם האמריקאי דואג בית־הספר העממי, ואָנו דואגים לחנוכם העברי. ואתה אל תתמה על השניות שבחנוך כזה ואל תרתע לאָחור מפניה, משום ששרשי היסודות הדימוקרא־טיים שבהלאומיות האמריקאית נוגעים גם כן מעיקרא ביסודות היהדות הביבלית ולפיכך אין לנו להבהל ולסוג אָחור כשאָנו מגיעים לפרשת השניות שבחנוך העברי הלאומי, וכבר עמדו על זה חכמים, וההלכה נפסקה בבית־מדרשם של האמריקאים הגמורים, שאין שום ניגוד והכחשה אפילו בין האמריקאות והציוניות. מטרת בית־ספרנו העברי היא איפוא: המשכת קיום האומה הישראלית בשפתה העברית המקורית וספרותה, במנהגי דתה היפים, על־פי מסורת אָבות, וברוח כל קניניה הרוחניים, בתוך הזרמים החיצוניים השונים וההשפעות הזרות השונות המקיפים אותנו כאן בסביבה האמריקאית. זוהי דעת הצד הראשון.

אָמנם הצד השני שכנגדו טוען להפך: עלינו לדעת, שהילדים שבכאן הם קודם־כל אמריקאים, ועלינו לדאוג לשני דברים: ראשית, שאמריקאותם זו לא תפגם על־ידי רבוי הלמודים בשפה זרה, היינו עברית, ועל־ידי הרוח הלאומי העברי שבבית־הספר, ולעומת זה לא יגרפם הזרם האמריקאי לגמרי, עד שישכחו את צור מחצבתם. ולפיכך צריך לתת לבית־הספר העברי צורה של מוסד אמריקאי, הן

ברוחו והן בהנהגתו ובשפת למודיו. עלינו להתחשב עם הפעוטים הללו המבלים את רוב היום בבית־ספרם העממי ומתגדלים שם ברוח האמריקאי. אסור לנו להעמיס עליהם עבודה עברית מרובה ולהכניסם בשתי רשויות: אמריקאית ועברית. אבל בתור יהודים עלינו למסור להם מסורת היהדות בשפתם הם, האנגלית, מבלי להעמיס עליהם עול כבד מנשוא. ומכיון שנפתרה שאלת שפת הלמוד, ואין זכר לעברית, הלא די לנו להורות רק שתים־שלש שעות בשבוע. שהרי העיקר הוא רק מסורת הידיעות, ועל־ידי המסורת הזאת באנגלית נקשר את הילדים אל היהדות בתור אמריקאים יהודים.

מעתה, כשאנו רואים בית־ספר עברי שמתיסד מחדש או שמתקיים מכבר באמריקה, אין לנו לדון אותו מתוך שיטת למודיו או על־פי טפוסו המפלגתי. בין שהוא ריפורמי, או משמרי, או אורתודוכסי, הכל נדון על־פי השקפתו ונטיתו שמתגלית בהנהגתו ושאיפתו בפני העולם: או שהוא בית־ספר עברי־אמריקאי, בהטעמת העברי, או שהוא בית־ספר אמריקאי־יהודי, בהטעמת האמריקאי. ואחת משתי התעודות לאלה: הכנסת יפיותו של יפת באהלי שם או אהלי שם ביפיותו של יפת.

מְגִלַּת דָּם

(מהמאורעות האחרונים בפולניה).

מאת

צ ב י כ ה ן.

בגשתי היום לכתוב אודות המאורעות האחרונים בפולניה, אודות נחלי הדמעות והדם, דמי אחינו הקדושים ואחיותינו הטהורות, ששטפו וזרמו לארכה ולרחבה של ארץ־דמים זו במשך ירחי הקיץ וראשית הסתיו, ושעוד לא פסקו — איני יודע באמת במה להתחיל, איזה מהם לספר בראשונה.

כי בשורות־איוב ומבול של צרות עברו על ראשינו במהירות כל־כך תכופה, עד שאין אנו זוכרים עוד באמת מה היה בראשונה, מה מוקדם ומה מאוחר.

אבל אומר: חורבן היה, חורבן שלישי. חורבנו של העם, של החלק היותר טוב שבו, סלתו ושמנו, של היהודי הטפוסי, הבעל־הבית הפשוט ושל דלת־העם, כי כולו נחרב, העם כולו, חורבן שלישי...

איכה, ירמיהו של דורנו, איכה המקונן של חורבננו אנו, קום וקונן לנו „איכה" חדשה, קום וקרא לפני העולם הנאור את מגילת החורבן של דורנו, דור־הדמים, את מגילת הדם...

אולי יקיץ אחד מני אלף מחלומו ויבוא — ויקרע את לבבו — ויצעק בקול מרגיז כל הארץ.

אולי — — —

כולי האי — ואולי...

*

ובכן, במה אתחיל? האתחיל את ספורי מאותם ה„אקסצסים" (נעשה־נא הפעם נחת־רוח להרוצחים ונדבר בלשונם, „אקסצסים" ולא „פוגרומים"...), שקרו בעיר ובעיירה, בעיר הבירה ובעירי־השדה ויותר עוד ברכבות־המסעות במשך ירחי־הקיץ, ושעלו וגברו על כל מה שהיה ושקרה עד אותו הפרק; או משעשועי החיילים והאספסוף במריטת זקני היהודים ועריכת ציד על המוני עמנו ברחובות, בבתי־התחנה ובכל מקום שהוא; או מן אותה התעמולה האנטישמית, שנהלו (המנהלים!) על־ידי כרוזים ומודעות שהדביקו יום־יום על החומות בעיר ווארשה ובעירי־השדה, ושבהם עוררו את המון־הפרא לשלול שלל ולבוז בז ביהודים, כי היהודים ובולשיביקים היינו הך, ומלחמה להם כעת בשונאיהם הללו; או מאלה מאות ואלפים צעירים וצעירות שנהרגו, שנאנסו, שנאסרו, שנחסמו ושנתחייבו גולה — — — במה תחילה?...

בגשתי לספר על־אדות מאורעות פולניה, באים המאורעות ודורשים ממני: כתוב־נא תחילה על מעשה פולטוסק; לא, תחילה — על־אדות הדם הנקי של יהודי ווישקוב — אל תחשה; גש וספר על־אדות קדושי קאלוּשין; צעוק צעקה גדולה על־אדות אלה מאחינו שהטביעו אותם בנחל הבוג; על־אדות הרוגי ביאליסטוק אל תשתוק; ספר על־אדות קדושי שידליץ, וולודאווא, לומזה, ועוד. גלה את מעשי האונס בכל המקומות, ספר את הכל... את הכל ספר...

כך קורא לי קולי הפנימי.

ובאמת, חפץ אנכי הפעם לספר את הכל, חפץ אנכי למסור להקהל העברי באמריקה דין־וחשבון מפורט מכל מה שקרה את אבותיהם, אמותיהם, אחיהם ואחיותיהם בפולניה המדינה, את אשר ראיתי בעיני ממש ואת אשר ספרו לי בכל הערים והעיירות שעברתי בהם מיד אחרי השחיטות... אומר אנכי אחרי השחיטות — אבל הכי פסקו?...

אולם בטרם גשתי אל המלאכה אמסור לכם אפיזוד אחד, אופיי למדי.

היה זה ביום הרביעי לשבוע, הראשון לחודש ספטמבר. בבית אחד היהודים האורתודוכסים החשובים ביותר בווארשה התאספו הרבה רביים ורבנים מערי פולניה לטכס עצה על־אדות המצב הנורא. באו הצדיקים, בעלי השפעה גדולה, מגור, מראדזימין, מנובו־ראדומסק, מסוקולוב ואחרים, מלבד רבנים במספר רב, עסקני צבור וצירי הסיים בפולניה, הרב פרלמוטר והרב האלפרן ועוד. האספה נפתחה בשעה הרביעית אחרי הצהרים ונמשכה עד השעה התשיעית בערב, אבל במשך כל אותה העת לא דברו הנאספים כלום, כי־אם המזכיר קרא לפני הקרואים פרוטוקולים על־אדות הרדיפות על היהודים, על־אדות ההרפתקאות והתלאות שבאו על הצבור היהודי, וכולם כאחד הורידו את ראשיהם ומחו במטפחותיהם את שטף הדמעות שפרץ מעיניהם... ולבסוף רמזו להמזכיר לחדול, כי כבר כשל כח הסבל לשמוע הלאה את כל מעשי האכזריות והרצח...

ושוב התאספו ממחרת היום לטכס עצה, ושוב התחילו מאותם המאורעות. התחילו הצדיקים לספר על־אדות

המאורעות בעיירותיהם, על־אדות כל מה שסבלו ושסובלים עוד היהודים בערי פולניה, ושוב נשמעו גניחות, בכי נחנק, אנחות וצעקות, ושוב מוכרחים היו המספרים לפסוק — —

ואחד מצדיקי הדור קם על רגליו ואמר בטרוניה כלפי מעלה:

— רבון העולמים, אין לנו רשות להרהר אחרי מעשיך, אבל האם תאמר לעשות כלה בעמך ישראל? היהודים ברוסיה הנם כבר כאובדים, באוקראינה אוכלת החרב בעמך ישראל יום־יום, נשאר לנו אך מעט יהודים בפולניה המדינה, שארית הפליטה של רוסיה הגדולה, האם תאמר לכלותנו גם אנו?

ושוב מחו הצדיקים את הדמעות מריסי עיניהם וקמו והלכו להם בראש מורד, אובדי־דרך ומשוללי־עצה...

עובדה קטנה זו חפצתי להקדים לכם, יהודי אמריקה, לכם היהודים השלוים, היושבים באמת בשלוה של עולם ושאין לכם כל השגה כלל מכל הצרות האיומות שעברו על ראשינו. כי כאשר אבוא לספר לכם להלן ספורים נוראים שקרו בפולניה, כמו, למשל, המעשה באותו צעיר ויעקב בוים שמו מפולטוסק, שהאשימו אותו, כי דבר עם הבול־שיביקים ושבעד חטאו זה פשטו מעליו את בגדיו, כפתוהו ותלו אותו על העץ כשראשו למטה ורגליו למעלה, אחרי כן ישבו למשפט ודנו אותו למיתה משונה, ומה עשו? — שסו בו את הכלבים וכן יצאה נשמתו הקדושה בענויים קשים שאין לתארם; או כשאספר לכם על־אדות אחת העובדות, שרב מאד מספרן בפולניה, שבשעה שאנשים יהודים התחננו, אחרי הרבה תלאות ויסורי־מות עד בלי די, מלפני נוגשיהם: ירו־נא בנו והמיתונו, כי טוב לנו המות מחיים, אז ענו אלה להם בשפה צינית: יתן לנו כל אחד מכם חמשה וארבעים מארק, מחיר החצים, ונמית אתכם — — — כאשר אבוא לספר לכם כל זאת, אל יהיו הדברים תמוהים בעיניכם, ואל תאמרו: מגזם הוא האיש הזה, בדותא בדה, עורבא פרח, כי היתכן? — — —

היתכן? —אמנם — —

אמנם, אם חודש ימים אשב בחבורתכם יום וליל, ואספר לכם, ואספר, ואספר — היספיק לי? והאם אספר לכם אף מקצת דמקצת מכל מה שעבר על ראשינו, ולוא גם שלשה חדשים, ואפילו שנה שלמה — — — האוכל לספר הכל? אולם בטרם בואי לספר לכם את כל זה, חפץ אני למסור גלוי־דעת זו:

שקר מוחלט הוא בידי האומרים (וידוע הוא, מי הם האומרים האלה), כי ה„אקסצסים" והרדיפות היו רק מקרה־רע ועל־פי מקרה התרחשו ובאו, וראשי דמלוכה לא חפצו כלל בזה — שקר מוחלט הוא בידי אלה האומרים ככה, שיודעים את האמת ומכוונים למרוד בה, דומים הם להוליך שולל את דעת הצבור ולכסות על מעשי התעתועים והרציחות האלה, שקר מוחלט הם כל דבריהם!

אנכי הנני יליד פולניה, שהייתי בארץ־מולדתי זו במשך כל אותה העת ושראיתי בעיני ממש את אשר עוללו לנו מציקנו. אנכי, שהיתה לי האפשרות לדעת קצת מה שדברו מנהיגיה של פולניה ומדריכיה של המדינה בסוד מועצותיהם, מה שדברו לפנים מן הקלעים — לי גלוי הדבר, כי הרדיפות על היהודים היו מאורגנים ומסודרים מבתחילה.

ועוד יותר: לא רק שהדברים היו מאורגנים, כי־אם גם התפקידים נחלקו למפרע בין המנהלים ומשרתיהם, באופן מתאים לרוחם וליכלתם. כמעט תמיד היתה, והנה גם בעת ה„דווא גרושא" הראשונה לקרב, אחריה באה תמיד ה„גאזיטה ווארשאבסקא" ואחרי כן יתר העתונים. כן ברור הדבר, כי להאגודה האנטישמית „רוזוואי" היה חלק בכל המעשים הללו, החל מן הדבקת המודעות על החומות עד השחיטות ביהודים מעבר הימני של הווייכסל. ועד כמה שיעלה בידי אדגיש את כל זה בספורי ואשתדל לספר את כל מה שיש בידי לספר באופן כרונולוגי...

ועוד דבר: על אפיה של התעמולה האנטישמית בפולניה נוכל לעמוד ביותר, אם נדע, כי היא באה מלמעלה, מה„ספירות" העליונות, אל העם. הראשון לתעמולה אנטישמית היה... ראש המלוכה בכבודו ובעצמו בהקומו־ניקאט הצבאי שהוציא ביום החמישי לה„קונטר־אופנסיבה" ושבו בדה מלבו, שהיהודים בשידליץ נלחמו על צד הבול־שיביקים נגד הפולנים, דבר שהיה שקר גלוי, שקר מוחלט, ואפילו אחרי כן כשבאו ראשי העיר בשידליץ והכריזו ששוא ענה ראש המלוכה ביהודים, ושנהפוך הדבר: היהודים הראו דוקא, בשעת חירום זו, עד כמה נאמנים הם למולדתם, כי בחורף נפש נלחמו נגד הבולשיביקים שנואיהם בנפש, אפילו גם אז לא חזר ראש המלוכה מדבריו...

וידוע, כי ראש המלוכה פילסודסקי הוא זה מי שהיה לפנים אחד ממנהלי המפלגה הסוציאלית פ. פ. ס. ועוזריו על ידיו במלוכה הם כיום הסוציאלי הידוע דאשינסקי, סגן הפרמייר, ועוד אחד במועצת המיניסטרים. וגם הם לא רק שלא נקפו אף באצבע קטנה לטובת היהודים, אלא...

וזה כבר אופי למדי...

אבל תבאנה העובדות ותוכיחנה — — — — — —

מִכְתָּב מִטְּשֶׁיכוֹ־סְלוֹבַקְיָה

מאת

ד"ר חוה שפירא.

אם נחשבת טשיכו־סלובאקיה בכלל ל„עומדת בתוך" בין מזרח ובין מערב, הנה פראג בפרט היא המתווכת והמפשרת. עכשיו, כשווינה, בירת אוסטריה הקודמת, ירדה מגדולתה, חלקו ביניהן בירות הממשלות שקמו לתחיה את הכבוד להיות מיורשי מקומה. אולם מכולן לקחה את המקום היותר חשוב בירת טשיכו־סלובאקיה — פראג.

אף בעדנו היהודים אין שם זה שם ריק בלבד, אלא של אחת הקהלות העתיקות שלנו. עד היום הזה מושכות המצבות הדוממות של חיי העבר שלנו פה, שכבר מרחפות עליהן אגדות מלאות סוד, את לבות התיירים ואין אף אחד מהם מסתפק בהמקומות הידועים שמראים לו בפראג, אלא הולך וחותר ומבקש ושב ומבקר את הגיטו היהודי, את „בית־העלמין" העתיק, את ה„אלטניישול" — בית־הכנסת

היותר עתיק שבאירופה—את ה„מועצה היהודית", ולא רק
השעון שעל מגדל העיר מעורר את תשומת־לבבו, כי־אם גם
„השעון העברי" שעל אחד מכתלי המועצה היהודית מבדיין,
שיהודי פראג מדברים עד היום בתרנגי, אף־על־פי שרבים
מהם אינם יודעים לקרוא את האיתיות (העברית) שעל־
פיהן (ובימיי לשמאל). מראה להם „השעון העברי" את
שעות היום והלילה. רחוקים הם היהודים ההם מחיי
אבותיהם, ממנהגי אבותיהם, ואולי גם מ מ ד ו ת
אבותיהם, ואף־על־פי־כן הם מתגאים ב„שלהם".

האגדה כבר ארגה שירה יפה על כל צללי העבר האלה,
שרים, החיים, מתהלכים בתוכם, נודעים כבוד בדשדושים
האדר יאיר הם יכירים ריותר עודם יער הדורמנית התפאר
במה שאין ב ה ם ושרבים מהם הולכים ופונים לו
עורף.

אמרתי, שפראג נעשתה עכשיו להמתווכת בין מזרח
ומערב — ביחוד בעדנו, להעוברים (כלומר, הנמלטים על
נפשם) מארצות מזרח אירופה למערב — או מזרח אחר.

אולם כמו שכל מדינה זו אינה נחשבת להמערביים
למזרחית ביותר, כך אינה נראית להמזרחיים מערבית כל־
צרכה. אין הפיוטים משלנו, בברחם מתוך
מדורי הגיהנום להמלט אל „העבר השני של
התבל", יכולים לראות בהמדינה הקרובה את המערב
הנכסף, שבו ובישרו שמו את מבטחם. ואמנם אינם
מוצאים אותו ההד הנכון, אף בין אחיהם, לענים וצערם
שאין להם קץ וגבול, אותו ההד שקוו לו, אף־על־פי שקרוב
המקום כל־כך, — או אולי דוקא משום זה, בהיות היהודים
המקומיים מתנצלים שחרדים הם על נפשות עצמם, לבל
תעבור הכוס גם עליהם... אף הם רואים את המדינה
שהם מתגוררים כיום בקרבה לא מערבית די צרפה, ואילו
היה ביכלתם היו מעתיקים אותה רחוק ממקום זה שמשם
מגיעים אליהם לא רק אנקותיהם ושועותיהם של אחיהם
המעונים והנשחטים, אלא גם באותו הזמן דהרת האבירים
ושאגת העריצים העיסיים במלאכה זו ושלבם מנבא להם,
כי מתוך קורבה יתירה עלולה זו להתדבק ביותר בתוך
הקרובים ב„רוח" האלה. אמנם גם מדרגת התפתחות
המדינה אחרת היא, גם העומד בראש הממלכה — אדם
מצוין במדות ומעלות תרומיות — אחר הוא לגמרי, אף־
על־פי־כן נפשם חרדה והיו חפצים לאטום את אזני
המסוגלים להתדבקות במוך לבל ישמעו את הנוראות
המשונות הנעשות שם. יראים הם מפני הד הקורבה.

והנמלטים והניצולים מ„שם" עוברים את שבעה מדורי
הגיהנום לא לבד בהמקומות שמשם „ניצולו", כי־אם גם
בהארצות הקרובות. בכל מקום מביטים עליהם בעיני חשד
ולפעמים גם בעיני זעם, מפריעים הם את ה„מנוחה",
ואחיהם ה„מאושרים" רואים בהם לא רק את הדוחקים את
רגליהם, או העתידים לעשות זאת, כי־אם עוד יותר גדולה...
על־ידי הרוב היה ההולך ונמשך ושוטף יזכירו גם להם,
ל ת ו ש ב י המקום, את עון מולדתם. ובכלל ימשכו את
תשומת־הלב אליהם — ודבר זה ידעו מפי הנסיון: יותר
טוב להיהודים ש ל א יתענינו בהם...

אולם אין עצה ואין תחבולה לאטום את אזני החורשים
רעה מישמוע את הד המאורעות מרחוק וביחוד משמוע את
דברי המסיתים אותם פה בארצם ובלשונם, לשון שהם
מבינים אותה... כמו שאין עצה ותחבולה לסתום את פי
המדברים והמדפיסים והמשיטים והמדיחים...

ופרי כל אלה נתן כבר את אותותיו.

מלחמה להם להטשיכים עם הגרמנים: אלה חפצים
להנהיג את שפתם בכל, להכרית כל זכר מהמלכות הקודמה,
הראבסבורגית, שסבלו ממנה כל־כך הרבה. ואלה אומרים:
אף אנו תושבי המקום הננו ושפה וקולטורה של ארבעה
מיליונים גרמנים הגרים בטשיכוסלובאקיה אין להעביר
בחוזק־יד. ובכן, לכאורה, מה להם ולהיהודים מלחמה זו?
רק העומד מרחוק יכול לשאול שאלה כזו. עוד הפעם
יחוור להיהודים עד כמה ה ע ד ר העצמיות שלהם,
הקולטורה והשפה שלהם מזיק להם עצמם. בכל נפשם הם
נדברים בשפה הגרמנית ...
נלקים כשבא שנוי בארץ... כשם שדוי מיכרים את
היהודים בפולניה על שהם מחזיקים ברשפה הרוסית
ומדברים איתה ומיבד דעת הפולשיביסטיות, שבזה
„כולו עלמא" לא בקיין, ש ר ק היהודים הם נושאיה
ומרחיביה...), כך גם פה הולכת ונשנית אותה האשמה
ונופלת על ראשי היהודים. מי הוא המחזיק בהאשכנזיות?
מובן — היהודים! ואין חשים ואין שמים אל לב, מה קטן
הוא ערך כמותם לעומת האשכנזים האמתיים. ה„פארולה"
יצאה: היהודים חייבים — ודי! בטפליץ, בעגר,
התחוללו מאורעות בדבר הסרת מצבות הקיסר יוסף
הראשון, מאורעות בין הקיישבים האשכנזיים והטשיכים,
ומי אשם בדבר — היהודים שבפראג! בשעה זו מתחוללים
„מאורעות" כבר ב פ ר א ג. ההמון, שהסיתו ומוסיפים
להסית אותו זה כבר, „נוקם את נקמתו" מאת התושבים
ה י ה ו ד י ם. אמנם ההמון קם מתחילה ובעצם נגד
האשכנזים, אבל מכיון ש„ידוע הוא", כי נושאי הקולטורה
האשכנזית הם היהודים, צריך לנקום מ ה ם... בבית־
המועצה היהודית עשו שמות, הוציאו ניירות ודוקומנטים
חשובים, קרעום והשליכום החוצה וגם בספרי־תורה שלחו
יד... משום מה? עונים: ההמון... אבל מה עושים
ראשיו ומנהיגיו של ההמון? — — —

ובכל פעם שתתפרצנה „תסיסות" כאלו והיהודים
רואים את פני הפורעים פרעות מכוונות ישר אליהם, הם
מתעוררים ומביטים בתמיה... אמנם „אין להתחשב עם
ההמון הפורע" ואין הדבר מכוון אלא כלפי הגרמנים, אבל...
„כשגוזזים את השיות רועדים הכבשים"... וגם זאת הם
יודעים, כי אף „שם" יוצאים לכתחילה נגד הבולשיביקים,
וגומרים — ביהודים, ואין מבחינים אז בין מתבוללים
ולאומיים, בין הדבקים ביהדותם אי הפונים לה עורף...

ומתחילים אף פה להרהר ב„יציאה מן הארץ".

אמנם לא הגיעו עוד היהודים פה לידי כך שיעלה רעיון
ארץ־ישראל על לבם... אותו הם משאירים בעד בני עמם
המסכנים של מזרח אירופה. הם אינם עוד „אומללים" כל־
כך... צריך רק להזדיין בסבלנות קצת ולחכות „עד יעבור
זעם"... ואף־על־פי־כן בעומק לבבם הם מרגישים, כי
„קצת אמת יש בדבר"... כי צריך היה להכין דבר־מה על
„כל צרה שלא תבוא"... והם כבר מספימים בחסדם הגדול
שיעשו הציונים דבר־מה, שישתדלו, שיתאמצו... והחלוצים

יוכלו לעלות ארצה־ישראל ולעבוד שם את עבודתם, כלומר, להכין בעדם „על כל צרה שלא תבוא" את הגן־עדן התחתון. אפשר שיואילו, או יהיו מוכרחים גם הם, לצאת שמה בזמן מן הזמנים.

אבל עד כדי התענינות בדבר או לעזור לו במה שיש ביכלתם עוד טרם באה השעה. והמשרד ארץ־הישראלי וחברי „הפועל הצעיר" היחידים מאמצים פה את כל בחותיהם למען עזור עד כמה שהם יכולים להחלוצים ושאר העולים דרך פראג אל הארץ, להספיק להם את הניירות והויזות הנחוצים, להמציא להם כסף מה, כרטיסים לדרכם ולשלחם הלאה.

רק ברוב עמל עלה לצבור את ה„הון" של שלשים או ארבעים אלף כתרים שישמש ל„פונד" בעד עבודת „החלוץ" פה, [illegible] בפרסבורג—ברטיסלאביא— אין להחברים די אמצעים כדי להספיק במדה יותר ראויה את צרכיהם של החלוצים ושל העולים — אלה הבאים הנה בעירום ובחוסר כל — בשבתם פה ובעלותם לדרכם.

ושונאינו הולכים ומרננים, הולכים ומפיצים ידיעות בהעתונים על דבר המיליונים הרבים שצברו היהודים ושהם הולכים ומפזרים אותם — לפי דברי הסוציאליים השמאליים — כדי לחזק את המפלגות הימיניים, את הקונטר־ריבולוציה, ולפי דברי אלה, כדי לחזק ולתמוך בהבול־שביקים...

איך שיהיה, המשרדים השונים סבלו הרבה לרגלי מניעת כסף, אף־על־פי שהצעירים מאמצים את כל כחותיהם כדי להקל באיזה אופן שיהיה את גורל אחיהם וחבריהם העולים.

הצעירים הם גם היחידים העושים דבר־מה בשדה החנוך והתרבות העברית. הם גם היחידים המתענינים בתחית השפה העברית, הלומדים עברית בעצמם ומיסדים שעורים לגדולים, אף לוחמים בשביל הקמת בתי־ספר ללמודים עברים במדינה זו. הסופר הידוע מאכס ברוד, ההולך ומשתלם בעצמו בידיעותיו העבריות, אוסקאר עפ־שטיין ואחרים, וביחוד הסטודנטים היהודיים לוקחים חלק גדיר בעבודה זו.

קשה ומר הוא גורלם של בני־הנעורים הסטודנטים האלה, שהרוב הגדול מהם הם „סלובאקים", „אוקראינים" [illegible]'. הצעירים הבאים [illegible] על־פי רוב נעדרים הם כל תמיכה מהוריהם שמצבם נהרס לגמרי — ומלבד הגלגולים הרבים שנתגלגלו ב„מדינות" שונות וכבלו [illegible] פשוט כמשמעו) עם כל מיני ה„לאומיים" וה„סוציאלים הנוצרים" שבין „חבריהם" הסטודנטים, הנה יושבים הם גם פה כעל [illegible] „לקבלם" וגם כעתם מקיפים אחרי השתדלויות רבות, אין ההשתדלויות מועילות תמיד בדבר ה„רשיון להתגורר", או „זכות הישיבה", המזכירים את רוסיה הישנה. וצריך לראות את אלה מהנעורים המאיישרים שמקבלים סוף־סוף רשיון זה או הארכת הרשיון לזמן ידוע...

ו„מאורעות" או מחלוקות סתם כשהם מתפרצים בין האשכנזים והטשכים — מיד התוצאות תחולנה על ראשי הסטודנטים היהודיים ההם. כי הם ה„כרוכים אחרי הקול־טורה הגרמנית" והם גם ה„דוגלים בשם הבולשיביות", וסוף־סוף מחייבים אותם לעזוב את הארץ.

ועוד הפעם המלאך הגואל הוא — העומד בראש הממשלה, הסוכך בחכמתו לא רק על בני עמו.

קשה לשער, מה היה גורלה של ארץ ומדינה זו, שכל־כך קשים ומסובכים היחסים בין הלאומים השונים המתגוררים בה, ל ו ל א אדם גדול זה בעל האידיאות ההומאניות היותר נעלות, הגבוה משכמו ומעלה מיתר העם, שלאשרה והצלחתה של ארץ זו זכתה שיהא הוא עומד בראשה. ומובן שבנידון זה ל א זכה הפרופיסור מאסא־ריק בעיני ההמון, יען כי אוהב הוא את הבריות יותר מדי... אין בחפצו לא רק לגרות את השנאה הלאומית, כמו שעושים זאת אחרים לשם תכליות ומטרות ידועות, אלא שהוא גם דורש שלום אמת בין העמים ואחוה בין הבריות. דבר זה אינם יכולים לסלוח לו רבים, וביותר קשה לסלוח לו את חטאו, שהוא „אוהב יהודים!"

בקי ומומחה בארצות המזרח, בהעמים היושבים בו ובלשונותיהם נמצא במדינת טשיכו־סלובאקיה — פרופי־סור מ ו ס י ל שמו. אחד הכמרים הקתולים, שישב זמן רב בין הערבים ועכשיו הוא הולך ומחריד את לב העולם הקתולי על־ידי מדבריותיו ומאמריו הרבים בעתונים שונים על [illegible] הערבים, אשר בארץ־ישראל על־ידי הציונות ושאיפת הציונים, כלומר, על־ידי — ה י ה ו ד י ם.

מתחילה דבר רק על הציוניות, עכשיו הוא מרבה כבר לעורר את דעת הקהל על ה ה ג י ר ה היהודית לארץ זו.

בקי ומלומד הוא האיש ובמאמריו הרבים הוא מתאמץ לתת לקוראיו מושג ידוע מתולדות עמי המזרח, התפתחותם ותהלוכותיהם, ורק „דרך אגב", בין יתר תאוריו, הוא בא „לתאר" גם את מצב הדברים ב א ר ץ ־ י ש ר א ל והעמים היושבים בתוכה.

רק כשני אחוזים יהודים היו בארץ־ישראל עד הזמן האחרון. אולם מזמן שבא שמה הנציב העליון שמואל הולך מספרם וגדול מיום ליום ובכל שבוע ושבוע יבואו אלפי מהגרים — והשאר עומד ומחכה לכניסתו לארץ־אבותיו... הנציב אמנם מראה להם סבר פנים יפות, אולם הם — היהודים — אין דעתם נוחה ממנו עוד כל־צרכם... אין הם שבעי־רצון גם מהממשלה האנגלית שיש לה מצבאותיה היא שם ומחכים בכליון־עינים לזמן שיקימו את לגיונותיהם הם בארץ...

הנהגתו של שמואל היא אמנם טובה ומצוינה, אבל רוב „המקומיים" מרוחקים ממנה — מההנהלה... ומה שרע מזה, השפה ה ע ב ר י ת נעשתה רשמית ושלטת עד שנאלצים יושבי המקום „ברצון או באונס להסתגל אליה"...

אין היהודים שואפים רק להנהגה עצמית או להקמת „בית לאומי" תחת חסות העמים, כי־אם ליסוד מ ד י נ ה עברית עומדת ברשות עצמה ומיוסדה כולה על־פי הבנתם ורוחם הם...

את המובן של הדברים האלה משאיר הפרופיסור לכל אחד לפרש לו לפי נטית דעתו — — —

על סכנה זו, כלומר, ביחוד על ה„פן ירבה" בארץ ועל הסכסוכים העלולים לפי דעתו להולד לרגלי הדבר הזה בין תושבי הארץ לא ילאה הסופר לעורר את תשומת־לב הקהל. והוא עומד ומזהיר: הנה הם באים! הנה הם מיסדים חברות וקונים קרקעות מרובים! הנה הם עתידים לרכוש לעצמם שטחים גדולים ורחבים בארץ. ומה יהיה בסופנו?

ולא רק לשם מגן ומחסה לה„עיקריים" הוא כותב את דבריו, אלא גם כדי לפקוח את העינים על הסכנה הצפויה בדבר, כלומר, מאת היהודים — להכנסיה הקתולית...

אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל שֶׁל הַיּוֹם

מאת

ש. ד. מנדלסון.

„ארץ־ישראל של היום" "Palestine To-Day" הוא שם סריה של מאמרים, של שטנה והסתה נגד הציונים בא"י ונגד ההצהרה הבאלפורית, ההולך ונדפס בהיומן „מורנינג פוסט" הקיצוני באנטישמיותו. גם ה„טיימס" איננו אוהב ישראל ביותר, אבל הוא מכיר את מקומו ויודע לשחות עם הזרם. כשהאנטישמיות נעשית מטבע עובר לסוחר, אז מזדרז גם הוא וכותב מאמרים אנטישמיים לא פחות חריפים מזה של ה„מורנינג פוסט", אבל יודע הוא כמוכן לשבות מריב, כשהשעה צריכה לכך. ה„טיימס" היא בעד הישוב הקיימת (״סטטוס קוו״) ובעינת המלחמה. כשבאו ממשלות־ההסכם עד משבר וכח לא היה לנצח, ועזרת אמריקה היתה דבר הכרחי, אז יצא ה„טיימס" במאמרים חריפים נגד המשטר הרוסי, על שהיא חובבת ידיה בעצירים ואינה עושה מאומה, אף איננה מבטחת מאומה, להציונים, כדי למשוך את לב יהודי אמריקה, בעלי ההשפעה הכספית והפוליטית. וישנם כאן גם אנטישמיים הישרים — לדבריהם — בלבותם, כצ׳סטרטון ובילוק. הם — כך הם מבארים יחוסיהם לעמנו — אינם אנטי־שמיים, כלומר אינם שונאים את היהודי בשביל שהוא יהודי, אלא שנוטים הם לחשוב, כי היהודי מפני שהוא יהודי אין מטבעו להתמזג בתוך העם האנגלי, ולפיכך באנטישמיותם נבזית מיד, שהיהודים קרובים אליהם מינ־טגיו ומונד נעשים לשרים היושבים ראשונה במלכות אנגליה, אבל אם אפשר למצוא דרך, שהזאב ישבע והכבשה לא תטרף, אז — כך הם אומרים — גם הם ישבעו עונג, ולפיכך הם תומכים בהתנועה הציונית. אחרת לגמרי עם ה„מורנינג פוסט". היא אויב ישראל מושבע והיא נכון להטיל בנו אֵיֻם בכל עת מצוא. כשסכנה נשקפה לאנגליה מדברים אז האנטישמים האנגליים ראים בבולשביזם אויב המין האנושי היותר נורא, מיד מזדרז ה„מורנינג פוסט" במאמר שטנה נגד יהודי רוסיה ופולניה היושבים באו, כי כולם, באין יוצא מן הכלל, בולשביקים הם. וכשמתעוררת השאלה בעתונים, מי הוא עוכר האנושיות שהרים ידו בהצאר ניקולאי, מיד מזדרז ה„מורנינג פוסט" ומוכיח באותות ומופתים, כי איוואן איוואנוביץ לא היה יכול לעשות מעשה איום ונורא כזה, להרים ידו בהצאר הקדוש, ורק טוביה בן שמריל מסוגל לזה, ובכן, „הכו ביהודים!" ורמבים אותם בפורניה ואיראינה אינם מעוותים, חלילה, את הדין. ברם, אם היהודי הוא אורח בלתי־מרוצה בגלות, הלא שורת הדין נותנת, ששכניו העלובים הנרדפים על־ידו ישתדלו בכל מאמצי כחם להשיב להיהודים את נחלת אבותיהם — או אז יהיה הזאב שבע והשה שלם! אבל לא כן ה„מורנינג פוסט" עמדו. הוא, כשונא מושבע, עומד עלינו לרדפנו בכל עת ובכל שעה, והפעם שלח שליח מיוחד (ספישל קומישונר) להתחקות על עניני אחינו והערבים בארץ־ישראל ולכתוב שורה של מאמרים כפי ראות עיניו, והיום הופיע המאמר הראשון מהשורה של „ארץ־ישראל של היום", וזהו תוכן המאמר, שנתפרסם בתור שיחה שהיתה לו עם נשואי פנים מתוך הערבים והדברים ד־הלן הנם — „לפנים" — חות דעתם דב:

„אנחנו הנוצרים והמושלמנים הערביים הננו כאחד נגד הציונים אך מה בתנו כי נרוד. אם לא ה„מורנינג פוסט", הנודע בתור יודע צדק ואוהב משפט(!). אם היא יהיה בעינינו ירפין רבי הגם דבר מי את קראיתנו שאנו סובלים מהיהודים, או אז תקוה נשקפה לנו. האמת הערומה היא, כי גם הנוצרים גם הערביים הנמצאים בארץ־ישראל הם בדעה אחת מתנגדת להציונים. עוד בימי מלחמת העולם נמשכנו אחרי אנגליה, למרות העובדה שהיתה בן דתנו הוא, יען כי בתום לבבנו בטחנו בישרת אנגליה, אבל ההצהרה הבאלפורית שמתה לנו כם מות ממש, כי הממשלה הנוכחית בתמכה יתדותיה על ההצהרה הבאלפורית, — תומכת ומסייעת היא בידי הציונים להיות נהלתנו לזרים. הלא גם ב„עבר הירדן" ההנהגה היא אנגלית, ומדוע שם יד הערבים היא על העליונה, ולא עוד, אלא שהשופטים הם שם לגמרי מהגירה יהודית, ומדוע תהיה פלשתינה שונה מ„עבר הירדן"? המנוי של נציב עליון יהודי בעד פלשתינה היה המסמר הראשון בארון־המת הערבי בפלשתינה, ושליחות יד זו אנגליה פשעה בה ולא התוגר. ובתוצאה ישרה ממנויו של יהודי למשרת נציב עליון, היתה מנוים של שופטים יהודים בערכאות דידן, דבר שאין הדעת הערבית סובלתו. אך באו היהודים לפלשתינה וכבר דמים בדמים נגעו במקומות של קברות קדושי המושלמנים (כוונתם על הפרעות שלהם באביב החולף). השם הטוב של האנגלים שנפגם אפשר לתקן בביטולה של ההצהרה הבאלפורית שהבטיחה אנגליה בשעת הדחק. רוב נושאי המשרה כאן הם יהודים, והמיעוט הוא של אנגלים, ששפת ערבית בל ידעו. החפזה מתגברת אצלנו, כי כל מגמתה של אנגליה כאן היא ליטול החרדה מהערבי העני המהפך בה ולתתה להיהודי אויבו. שאיפתם של הציונים היא לנשל את הערבים מנחלאותיהם, והממשלה תומכת בידם בזה, שהיא מונעת סיוע פינאנסי להחקלאי הערבי. הממשלה הבריטית כהתוגרית שקדמה לה לוקחת „מעשר", אלא שבמקום שזו האחרונה השתמשה בכסף זה לטובת החקלאי הערבי, שזקפתו מלוה לזמן ארוך, הנה הראשונה מקבלת המעשר ואינה מוציאה כדים רמיבת הערביים.

האמון שהיה לנו בהאופי הבריטי סבל הרבה לרגלי הנהגתה המזויפת וההד־צדדית של הממשלה הנוכחית. בכל מקום שאתה פונה, יד היהודי על העליונה, לו הרשות לעבור בארץ לארכה ולרחבה, לסחור בה כטוב בעיניו ולהערבי אין חופש התנועה והמסחר, זאת אומרת, כי היהודי נחשב בעיני הממשלה הבריטית כיורשו הטבעי של פלשתינה. אמור מעתה: נוחה היתה לנו ממשלת תורכיה מממשלת בריטניה הגדולה.

„אם כנים הם האנגלים, עליהם לחסום מיד הדרך בפני המהגרים היהודים, במשך של שנים אחדות לפחות, ובינתים ישלחו קומיסיה שאין לחשוד בה בנטיה כלפי היהודים ותלמוד לדעת אם בכלל אפשר הדבר וכשר לפניהם לעשות את פלשתינה לבית־לאומי לעם ישראל, או אולי יוכחו לדעת, כי פלשתינה סוף־כל־סוף ארץ נושבת היא בערבים ואם ארץ הבצר היא לבנות בית־לאומי לעם ישראל, או עליהם להשתמש ולמצוא מדינה אי־נושבת בשבילם. הדבר נעלה מעל כל ספק, כי צביונם הפוליטי של הציונים הוא להצר צעדנו בארץ מולדתנו עד שיתפקע כח סבלנותנו וניתן יד לפושעים, לשאת דגל המרד, או אז יבנו הציונים מחורבנם של הערבים, וזהו הרז שאיכרים עלינו להוציא חוצה־לארץ יבול ארצנו, כדי שלא תשיג ידינו לשלם בעד סכום המיליוני ליטרות שטרלינג שאנו מכניסים סחורה מן החוץ.

„סוף דבר, תשעים אחוזים מהתושבים מתנגדים להציונים. אנו מצדנו מכבדים את אנגליה, אבל אם אנגליה לא תשוב מטעותה לתמוך בידי הציונים על חשבון הערבים, אז למרות חפצנו נושיט יד להצרפתים ונחליף מעולה של אנגליה ומעולה של ממשלת היהודים בארץ־מולדתנו באחר".

ליזו.

למצב התנועה העברית באמריקה

מתוך נאומו של ראובן ברײנין באספת „אחיעבר").

עלינו, העברים, לדעת את האמת כמו שהיא: ימים רעים באו אל התנועה העברית באמריקה. גורלה של הספרות העברית הוא כך: בימים הטובים — במובן החמרי — נשכחת העברית מרוב טובה, ובימים הרעים — מפני המשבר. אנחנו, העברים, היינו צריכים לדעת, שאילו היינו מקיימים את חובתנו לתנועה העברית מתוך עוני, — היינו זוכים לקיימה גם מתוך עושר. אולם האמת המרה היא, כי העברים באמריקה לא עשו עדיין את חובתם בשום מצב.

העברים בארץ זו מזלזלים בתנועה העברית בימי שלותם, ובימים הרעים הם סומכים יותר מדי על הנס, כי מלאכתם תעשה על־ידי אחרים.

והרי הדבר מעורר תמהון והתמרמרות: הכפרית היהודית באמריקה קיימת ומתרחבת בלי עזרת נדיבים, קיימת בכח עצמה. ובה בשעה אין להעברים באמריקה אף עתון עברי אחד משלהם או הוצאת־ספרים אחת בת־קיימא. והרי לפי מספר העברים באמריקה היו העברים בעצמם יכולים לכלכל ולפרנס ספרות עברית רחבה ועתונות עברית עשירה!

ושוו־נא בנפשכם, כי נתגלה פתאום באמריקה סופר או משורר עברי בעל כשרון מקורי שיצר יצירות חשובות שיש בכחן להעשיר את הספרות העברית, — האם יש לנו פה באמריקה איזו הוצאה עברית להוציא את יצירותיו? אמנם, יש לנו כאן הוצאות ספרים ידועות, ביחוד לספרי חנוך, אולם אני מרהיב עוז בנפשי לאמר, כי מוטב היה שלא נבראו משנבראו. היו סופרים שכתבו את דבריהם בתמצית נפשם ובאו על שכרם בעין זעומה, ובאים מו"לים ידועים באמריקה וחוזרים ומדפיסים שוב את יצירותיהם בלי כל נטילת רשות ובלי שכר סופרים.

ואת מי יש להאשים? אין כאן עשירים יהודים שירגישו את עצמם אומללים בלי ספרות עברית, וכן אין הקהל היהודי הרחב מתענין בשאלה זו. ומי הם, איפוא, האשמים? — ה ע ב ר י ם!

אחת הסבות של אי־הצלחת התנועה העברית בארץ זו היא, שהתנועה זו נתקיימה פה רק על הדבור העברי ועל הרצאות, אולם לא על הוצאות ספרותיות. אמנם יש ערך גדול להדבור העברי, ואפילו להנאומים בשפה העברית, אולם סוף־סוף הלא אין תנועה אחת בעולם שתתקיים רק על הדבור.

והסבה השניה של הירידה, של מצב הקפאון בתנועה העברית באמריקה היא, שאין לנו פה מספר מסוים של עברים שירגישו את חובתם וישאו בעול העבודה בכל עת ובכל שעה.

הנואם הסביר כאן את רעיונו, שהביע אותו כבר באספות פומביות אחדות, בדבר הצורך של יצירת „גדוד עברי". הוא קרא ברגש: העמים שקמו לתחיה מדינית בזמן האחרון, כגון הפולנים ואחרים, הקריבו דמם והונם לטובת תחית השפה הלאומית שלהם, וכן היה אצלנו הדבר בנוגע להתנועה האידישיסטית. אני זוכר, שבראשית התפתחותה של התנועה הזאת ברוסיה נמצאו סטודנטים שהיו נושאים חבילות של ספרים על שכמם מעיר לעיר למכור אותם לאחרים. ומדוע זה לא ימצא כאן **ג ד ו ד ש ל ע ב ר י ם**, שיקדישו תקופה מסוימה בחייהם למלא את כל התפקידים, מן הפשוטים ועד היותר נכבדים, בתנועה העברית?

הנואם עבר אל יחס הציוניות הרשמית אל התנועה העברית ואמר: השפה העברית נחלה נצחונות גדולים בארץ־ישראל, נחלה גם נצחונות בקרב החוגים המדינאיים הרשמיים. אולם הנצחונות האלה לא יהיו שלמים, כל זמן שהמנהיגים הציוניים לא ירגישו, כי העבודה לטובת התחיה העברית היא גם עבודה ציונית. עליהם לדעת, כי כל זמן שהשפה העברית תחיה, תחיה האומה העברית ותחיה גם הציוניות, וציוניות בלי השפה העברית — מוטב לה שלא תהיה משתהיה.

בסוף דבריו קרא, בפנותו אל הנשיא החדש של „אחיעבר": כל העובד את עבודת התחיה העברית באמת ובלבב שלם — נשיא הוא בעמו!

מִפְּעוּלוֹת וַעַד הַדֶּלֶגַצְיוֹת הַיְהוּדִיוֹת

(דין־וחשבון מחדשי ספטמבר ואוקטובר).

(סוף).

לשאלה הפולנית כשהיא לעצמה נוספה בזמן האחרון גם שאלת ליטה. צריך להגן על היהודים בשטחים שנרכשו על־ידי הפולנים. צריך לשמור על האינטרסים היהודים מפרעות. להשגיח על זה שלא יקפחו את זכויותיהם ולהסיר מעליהם את סכנת המות הנשקפת להם ביחוד אחרי כבוש ווילנה. במה שנוגע ליהודים בשטחי ליטה הישנה השתדל הועד להשיג מאת הממשלה הליטאית, שההבטחות שניתנו בזמן עליונה, תתגשמנה באופן חוקי ותכנסנה לסעיפי הקונסטיטוציה הראשית שהולכת ונעבדת כעת. בידי ועד הדליגאציות היהודיות עלה להשיג מאת הדליגאציה של הסיים הליטאי, העוברת כעת בכל בירות אירופה ואשר בקרה את הועד שלנו בזמן היותה בפאריז, הבטחה חדשה, שהעם הליטאי יתן ליהודים שויון גמור של זכויות ואוטונומיה לאומית. בשני המכתבים הרשמיים שנשלחו לנשיא המועצה הלאומית היהודית בליטה הביעו המיניסטר לעניני חוץ ושלשת המנהלים של שלש הסיעות הפארלאמנטאריות הליטאיות, שנכנסו גם הם למשלחת הסיים, את הרצון החזק של העם הליטאי להשאר נאמן לדקלאראציה של הממשלה הליטאית הזמנית. בדקלאראציה זו אשרה הממשלה הליטאית הזמנית, ב־5 לאוגוסט 1919, בפאריז, את האוטונומיה הלאומית של היהודים בממשלת ליטה.

ועד הדליגאציות היהודיות הקדיש גם חלק מעבודתו למצב היהודים ברומיניה הגדולה. לכאורה, נדמה היה, שבארץ זו, ארץ הרדיפות הטראדיציונאליות נגד היהודים נשתנה המצב לטובה. אבל במשך הזמן האחרון הננו מקבלים ידיעות תכופות על הגבלת זכויות היהודים ורדיפות נגדם. ביחוד מעוררות דאגה הידיעות על־דבר הגירושים של האזרחים היהודים מטראנסילבאניה ובוקובינה מבלי כל סבה ויסוד. בנידון זה פנה הועד למיניסטר הרומיני לעניני חוץ, מקה יונסקו, בזמן שעבר דרך פאריז וזה הבטיח לעשות חקירות ודרישה בדבר ולעשות כל מה שנחוץ בשביל להעביר את גזר הדין. זרם ההגירה היהודית מפולניה, במקום שאין ליהודים אפשרות של קיום, יצר מצב קשה מאד והועד צריך היה במשך הזמן האחרון להקדיש לזה תשומת־לב מיוחדה. לפליטים ולמהגרים היהודים האומללים אין כמעט כל אפשרות להכנס לארצות הקרובות להם, ואם בדרך נס הם מוצאים להם איזו אפשרות לעבור למקומות האלה, אז מגרשים אותם משם בחוזק יד. בתנאים הנוכחיים נחשבת בשבילם השיבה לפולניה שיבה לגיהנום מוסרי וכלכלי. מצב כזה נוצר גם בציכו־סלובאקיה, בסליזיה העליונה ובדאנציג. בקשות לעזרה וחסות מגיעות להועד שלנו מכל צד ועבר. במה שנוגע לסליזיה העליונה נהל נשיא ועד הדליגאציות היהודיות משא־ומתן עם נשיא ועדת ההסכמה בארץ ההיא, הקולונל לה־רונד. לפי הדינים־וחשבונות הרשמיים שהגיעונו, הוטב שם המצב בהרבה. לפליטים היהודים אינה נשקפת יותר הסכנה להגרש מהארץ, אם כי לפי הידיעות האחרונות עוד טרם נפתרה השאלה לגמרי.

אסון מיוחד נשקף ליהודי העיר החפשית דאנציג. בעיר זו נמצאות משפחות יהודיות רבות, שהתגוררו עוד הרבה שנים לפני המלחמה ועזרו בהרבה להפרחת המצב הכלכלי של העיר. לפי החוקים של הקונסטיטוציה החדשה. נשקפת למשפחות אלו הסכנה שישללו מהן את הזכות להחשב בתור יוצאי עיר דאנציג. בשאלה זו פנה המזכיר הראשי בשם הועד לועידת האמבאסאדורים ונשיא ועד הדליגאציות עשה את כל הצעדים הנחוצים לכך. שאלת דאנציג נעשית עוד יותר קשה ויותר מסובכת על־ידי העובדה, שעיר זו נעשתה במשך הזמן האחרון לעיר החוף היותר חשובה שדרכה זורמת ההגירה היהודית מארצות מזרח־אירופה. ומשום זה יהיה ועד הדליגאציות מוכרח להשיב את לבו ולהקדיש הרבה עבודה לשאלת העיר הזו. ועד הדליגאציות היהודיות חושב לו גם לחובה גדולה לעשות את כל הצעדים הנחוצים בכדי שבאגודת העם היהודי יוכרו לבוא בקשר עם אגודת העמים. בזמן הועידה של כל החברות המנהלות תעמולה לטובת אגודת העמים שהיתה במילאן, בא המזכיר הראשי של ועד הדליגאציות בקשר עם צירים צרפתים ואיטלקים, שנשלחו לועידה זו, בכדי שהם יעזרו להקל על יצירת חברות יהודיות כאלו. ההחלטה שנתקבלה במילאן נותנת לנו את ה א פ ש ר ו ת ליסד חברות מסוג זה, שתהיה להן הרשות לשלוח לועידות הבאות את ציריהן בזכות של חות־דעה. ועד הדליגאציות היהודיות יתחיל בעבודת ההכנה ליצירת חברות כאלו בפאריז ובלונדון.

יחד עם כל העבודה הזאת הננו עוסקים גם בהתפתחות הסתדריתנו ושכלול מכשירנו הטכני. בשים לב לגבולותינו המצומצמים אין ביכלתו של משרדנו, לדאבוננו, למלא את כל התפקידים והעבודות שמציגות לפנינו דרישות שעה זו וזמן זה. אבל מקוים אנו, שעם ביסוס מצבנו הפינאנסי נוכל להוציא לפועל את כל עבודותינו ותכניותינו וגם לשכלל את משרדנו.

חֲדָשׁוֹת וּמְאוֹרָעוֹת

ב א מ ר י ק ה.

— ל ש א ל ת ה פ ס ק ת ה ה ג י ר ה. ביום השלישי העבר נמסרה הצעת־החוק בדבר הפסקת ההגירה לאמריקה, שנתקבלה כלפני שבועים בקונגרס, לועדת־ההגירה של הסינאט. הועדה הזאת תעיין בשאלת ההגירה לכל פרטיה קודם שתציע את מסקנותיה לפני הסינאט.

משאל (אנקיטה) שנערך בקרב הסינאטורים הוכיח, כי רוב הסינאטורים נוטה רק ל ה ג ב ל ת ההגירה, אך לא לנעילת השערים לגמרי בפני המהגרים. הסינאטור פראנס ממרילאנד הודיע, כי בדעתו בשעת העלאת השאלה לפני הסינאט על־ידי ועדת־ההגירה, שדעת הרוב היא בעד הצעת הקונגרס, יציע אז להכניס ת י ק ו ן, כי החוק החדש של הפסקת ההגירה לא יגע לרעה במהגרים היהודים והאירים, מפני שהם נרדפים משום טעמים פוליטיים.

ידידי ההגירה החפשית מקוים, כי לרוב הסינאטורים לא יהיה אומץ־לב להתנגד לתיקון זה.

בקרב ההסתדרויות והאגודות היהודיות החשובות שבארץ נתעוררה תסיסה עצומה לרגלי השאלה הזאת. נערכים חומר סטאטיסטי ופרטים חשובים בנוגע להגירה היהודית ונעשים

הצעדים הנחוצים להשפיע על חברי הסינאט שיתנגדו להצעת הקונגרס.

— תקציב „ועד החלוקה". באספתו האחרונה של ועד החלוקה המאוחד בניו־יורק הוחלט להוציא עד יום ראשון ליולי שנת 1921 את הסכום של שלשים מיליונים ו־125 אלף דולארים.

תקציב הסיוע לפי הארצות נערך באופן כזה: מיליון דולארים בשביל רוסיה, 600 אלף דולארים לפולניה, 200 אלף דולארים לאוסטריה, 200 אלף דולארים להונגריה, 400 אלף דולארים לארץ־ישראל. יתר הכספים ייצאו בארצות: צ׳כו־סלובאקיה, ליטה, רומיניה ולאטביה.

ההחלטה בדבר התקציב הכללי והתקציבים לפי הארצות השונות נתקבלה אחרי קריאת הפרטי־כל שהביא אתו לויטי־נאנט ג׳ימס ביירד, אחד מבאי־כח הועד באירופה, שהשתתף לפני עת קצרה באספת עסקני הסיוע בוינה.

לפי הודעת ועד החלוקה אין עתה בידו הכסף הנזכר, הקרוב לשלשה מיליונים ורבע, אולם משום שהעזרה הזאת אינה סובלת כל דחוי החליטו מנהלי הועד על אחריותם הם לאשר את הוצאת הכספים הללו באמונתם, כי הקהל היהודי יתן אחר־כך את נדבותיו בעין יפה.

הוחלט גם־כן, כי בשנה הבאה תערך הכרזה חדשה על סכום של 10 מיליונים דולארים.

* * *

באנגליה

— הודעה רשמית בדבר גבולי ארץ־ישראל. ראש המיניסטרים, לויד גיאורג, בירר בפארלאמנט, בתשובתו על שאלת הציר ארמסבי־גור, כי הוא וקלימאנסו, בדונם בשייתם על גבולי ארץ־ישראל, החליטו עוד אז, כי הגבולים בצפון ובדרום יהיו אלה הידועים בכתבי־הקודש, היינו: מדן ועד באר־שבע. לויד גיאורג בירר עוד, כי גם בנוגע לשאלת השתמשות במימות המים הנחוצים להתפתחותה של ארץ־ישראל כבר באו הממשלות האנגלית והצרפתית לידי פשרה; המשא־והמתן הולך ונמשך עדיין רק בנוגע לפרטים. ההבנה הסופית, מקוה ראש המיניסטרים, תבוא בזמן היותר קרוב, ותיכף אחרי שהממשלה הצרפתית תרשה, — יתפרסם פתרון השאלה הזאת בפארלאמנט. בנוגע למנדט על ארץ־ישראל אי־אפשר לפרסם את תנאיה עד שחבר־הלאומים תקבל את ההחלטה האחרונה בנידון זה.

— מכתב הנציב העליון אל „אגודת ישראל". בועידה הלונדונית של חברי „אגודת ישראל" הסתדרות היהודים האורתודוכסים — שהיתה בשבוע העבר, נקרא מכתב מאת הנציב של ארץ־ישראל, הרברט שמואל, שלתכנו יש חשיבות רבה. הנציב פונה בדרשה אל היהודים החרדים לעלות לארץ־ישראל ומביע להם שבטוחים הם כי יראו את מסירותם לדת ישראל.

הועידה החליטה: להביע תודה לנציב העליון בעד פעולותיו בארץ־ישראל ולהבטיח לו כל עזרה אפשרית בבנין הארץ; לבקש את הממשלה האנגלית לשים לב אל שאיפות היהודים האורתודוכסים בנוגע לארץ־ישראל; לתמוך ביהדות האורתודוכסית.

יושב־הראש של הועידה היה מר סטוארט שמואל, אחי הנציב העליון.

* * *

בצרפת.

— תעמולה נגד נורדוי. האנטישמים הצרפתיים פתחו בתעמולה של שטנה נגד הד"ר נורדוי, ששב זה כשבועות אחדים לפאריז על מנת להשתקע שם. הם דורשים מהממשלה שתשלח את נורדוי מגבולות ארץ צרפת, מפני שהוא סוכן הממשלה הגרמנית. הם מאיימים, שאם הממשלה לא תשמע אליהם, ישתמשו באמצעי־כפיה.

— עזרה לפליטי המלחמה. הלשכה הראשית של „הסיוע היהודי העולמי" ארגנה בפאריז הסתדרות מיוחדה, שתפקידה היא: להספיק עבודה לפליטי המלחמה היהודים הנמצאים בצרפת.

עסקני הלשכה הזאת קבלו גם־כן החלטה בישיבתם האחרונה לשלוח „מלאכות של סיוע" לבסרביה, בכדי לעזור שם לפליטים היהודיים מאוקראינה. מנהל המלאכות הזאת הוא העסקן הידוע האינג׳ינר טייטקין.

ההחלטה הזאת נתקבלה אחרי שהסופר היהודי־רוסי ש. יושקיביץ הרצה לפני העסקנים בדבר מצב הפליטים היהודיים מאוקראינה.

— לפי ידיעה מפאריז, הוברר הדבר, כי חברת „כל ישראל חברים" הגישה לחבר הלאומים את תזכירה המיוחד בדבר זכויות היהודים בפולניה ובארצות שונות, ולא חפצה לעבוד ביחד בנידון זה עם הסתדרויות אחרות, רק אחרי שראשי החברה התיעצו עם שליח פולניה לפאריז, היהודי המתבולל הידוע, פריפיכיר אשכנזי. בתזכירה כמעט שוותרה החברה הזאת על דרישת הזכויות למיעוטים.

* * *

בהונגריה.

— מעילה בכספי הסיוע של יהודי אמריקה. העתון היהודי הוינאי „וינר מורגן צייטונג" מאשים באופן חריף את העסקנים היהודיים של מפלגת המתבוללים שבהונגריה, הממונים על כספי הסיוע המתקבלים מאמריקה לטובת היהודים פליטי המלחמה, שהם משתמשים בכספים האלה לרעת הפליטים ולטובתם הפרטית הם. תחת לעזור לפליטים האלה להסתדר בארץ ולהגן עליהם שלא יגורשו, פתחו העסקנים המתבוללים לשכה מיוחדת העוזרת לפליטים לעזוב את הארץ. מתקבל הרושם בחוגי הממשלה, כי גם היהדות האמריקאית מכירה בצדקת החוק האומר לגרש את הפליטים היהודיים.

בועד הסיוע שבראשו עומדים העסקנים הנזכרים — כותב הלאה ה„מורגן צייטונג" — נמצאים רק שני ציונים בתור חברים, ויתרם הם מתבוללים קיצוניים, שכל דאגתם היא, שלא יאונה כל רע למעמדם במדינה מפני היהודים הזרים.

* * *

בגרמניה.

— שנוי יחס הליבראלים אל הציונות. לפי ידיעה מברלין, התחילה העתונות הליבראלית בגרמניה להדפיס מאמרים המתיחסים בחבה אל הציונים ואל פעולותיהם בארץ־ישראל.

מתברר גם־כן, שנוי היחס הזה מצד הליבראלים הגרמנים, שהיו ידועים עד כה ללוחמים נגד הציונות, בא לרגלי הכרתם

בערך השפעת היהודים על הפוליטיקה בין־הלאומית. בחוגי הפוליטיקאים הליבראליים שוררת עכשיו הדעה, שגרמניה צריכה לבוא בקשר מסחרי עם פלשתינה היהודית.

— ש א ל ת י ה ו ד י ה מ ז ר ח. בעת האחרונה התחיל משא־ומתן חדש בין הממשלה ובין ראשי הסתדרויות היהודים בדבר יהודי המזרח. טענתה הראשית — לפחות באופן רשמי — של הממשלה היא, כי היהודים המהגרים מן המזרח גורמים לחוסר דירות בשביל התושבים העיקריים. העסקנים היהודים מציעים, שיהודי המזרח יבנו להם בתים והממשלה תתמוך אותם במפעל זה.

— ל מ צ ב ה ק ה ל ו ת ה י ה ו ד י ו ת. מודיעים מברלין, כי כל הקהלות היהודיות בגרמניה נמצאים עכשיו במצב כספי קשה. אחדות מהן צפויות למשבר.

הקהלה היהודית בברלין אינה יוצאת מן הכלל. מראשית השלטון המדיני המהפכני בארץ עד עכשיו הופחתו ההכנסות של הקהלה הזאת עד החצי, וגרמו לזה שתי סבות: ראשית, מפני המרת הדת של חלק מחבריה, ושנית, מפני שלפי החוקים החדשים אפשר להיהודים להתחשב כתור חברי הקהלה היהודית אם גם שלא שלמו את מסם המיוחד.

הקהלה הפראנקפורטית נחלצה ממצבה הדחוק הודות לתמיכה שקבלה זה לא כבר מאת משפחת יעקב שיף המנוח, בהתאם לצואתו.

— חברת „עזרה” שלחה שליח מיוחד לנקודות־ההגירה המרכזיות שבגרמניה, בלגיה והולנדיה. השליח הזה מודיע עכשיו, כי מצב היהודים המהגרים באמשטרדאם וברוטרדאם הוא נורא מאד.

* * *

ב ש ו ו י צ י ה.

מסביב לועידת חבר־הלאומים בג'ינב).

— ה ב ר ת ר ש מ י ו ת ש ל ה ע ב ר י ת ב מ מ ו נ ו ת ע ל א ר ץ־י ש ר א ל. בין יתר סעיפי הממונות על ארץ־ישראל, ששאלתה נמסר כבר לחבר הלאומים, יש אחד האומר, כי הלשונות עברית, ערבית ואנגלית מוכרות בתור שלש הלשונות הרשמיות של ארץ־ישראל.

— ועד הדליגאציות היהודיות הגיש תזכיר לועידה בדבר מצב היהודים פליטי המלחמה הנמצאים ברומניה.

בטלגראמה אל ההסתדרות הזמנית של הקונגרס היהודי האמריקאי מודיע הועד הנזכר כי הגיש לחבר הלאומים תזכיר בדבר הפוגרומים באוקראינה [illegible] ישי [illegible] [illegible] אוקראינה. [illegible] ענשם.

— בתשובה על שאלת רוברט ססיל בירר נשיא הועידה, כי קבל תזכירים מאת חברת „כל ישראל חברים” ומאת ועד [illegible] בדבר הפוגרומים וכי התעודות שנספחו אל התזכירים תודפסנה ותושלחנה אל חברי הליגה.

— בג'ינף נתארגנה בעת האחרונה הסתדרות של נשים יהודיות, שאחת ממטרותיה היא: הגנה על כבוד אחיותיהן היהודיות וילדיהן בארצות שנערכו בהן פרעות. למלאכות של הסתדרות הזאת היה ראיון עם מר היומאנס, ראש חבר־הלאומים.

ההסתדרות הזאת אוחזת גם כן באמצעים להשפיע על הסתדרויות הנשים שבארצות שונות, שתפרסמנה מחאה נמרצה נגד הפוגרומים.

* * *

ב פ ו ל נ י ה.

סופר לשכת העתונות היהודית מדאנציג מודיע, כי הממשלה הפולנית הקליטה—עפ"י דרישת הצירים היהודיים ב„סיים”— להעמיד את הגינראל באלאכוביץ לפני בית־דין צבאי, מפני הפרעות שערך יחד עם חיילותיו בתוך גבולי המדינה הפולנית.

המפלגה הסוציאליסטית הפולנית (פ. פ. ס.) ערכה אספה מיוחדת שבה דנו חבריה על שאלת מתן זכויות ליהודים בתור מיעוט לאומי. הנואם הראשי של האספה, אחד ממנהלי המפלגה, הביע את דעתו, כי היהודים צריכים לקבל אוטונומיה תרבותית־לאומית.

בויכוחים השתתפו באי־כח הפועלים היהודיים הלאומיים והביעו את שמחתם לרגלי שנוי ההשקפה של עסקני המפלגת הסוציאליסטית הפולנית ביחס לדרישותיהם הלאומיות של היהודים.

* * *

ב א ר ץ־י ש ר א ל.

— „ס ל ע ה י ש ו ב”. חברי הנשיאות של הועד הלאומי ליהודי ארץ־ישראל, דוד ילין, יעקב טהון וי. בן־צבי הוציאו את הקול־קורא הבא ליהודי ארץ־ישראל, שבו אנו מוצאים פרטים השיבים בדבר תפקידי של הועד הזה ודרישותיו מאת הקהל ארץ־הישראלי.

בפעם הראשונה בתולדות הישוב העברי בארץ־ישראל נוצרה באות־כח כללית עממית. קרוב ל־90 אחוזים מתושבי הארץ העברים הבוגרים מסרו את יפוי־כחם על־ידי בחריהם לועד הלאומי הראשון של יהודי ארץ־ישראל. הועד הלאומי הוא המוסד העליון המכריע בכל הענינים הפנימיים של העם העברי בארץ־ישראל. הועד הלאומי הוא היחידי הרשאי לדבר בשם כל העם בעניניו הפנימיים לפני השלטון הארצי, הוא היחידי הרשאי לבוא במשא־ומתן עם העם הערבי בארץ והוא המביע את דעת הישוב לפני ההסתדרות הציונית.

התפקידים השיבים ואדיאים עומדים כבר כיום לפני הועד הלאומי. עליו לארגן את כל התושבים היהודים בקהלות שבעיר ובכפר. עליו ליצור את המוסדות להקלת תנאי הקיום הקשים [illegible] היוקר המבהיל של כל צרכי החיים. על הועד הלאומי [illegible] לבסס ולחזק את המשפט העברי בתוך צבורנו; [illegible] להבטיח, ביחד עם השלטון הארצי, סדר [illegible] היהודים.

על הועד הלאומי לדאוג ביחד עם באי־כח ההסתדרות הציונית לשכלול הגוף הדור הצעיר ותרבות העם. עליו לשכלל את בית־הספר שיבנו אזרחים עובדים מועילים להתפתחות הארץ. על הועד הלאומי [illegible] ההסתדרות הציונית בסהור העליה מארצות הגולה [illegible] ברבה תמידית לארץ והגאולה לבני הגולה. עלינו לאזור את כל כחותינו שימצאו בינינו אחינו הגולים עבודה ומחסה. על ההסתדרות הציונית אשר [illegible] את הכרזת באלפור והחלטת סאן־רימו להמשיך את עבודתה ולהבטיח את היסוד לבית הלאומי. על הועד הלאומי לשמור על מלוי

התבצרות יאדי בהתגשמותו בחזון ובפועל על ההסתדרות הציונית לעורר את בני הארץ ברוחב ובעומק. עליה להציג להכנסת כחות אנשים רעננים, להמצאת האמצעים החמריים והכחות האינטלקטואליים. על כי ...אתיבה היישוב ארץ־ישראלי לעזור להתנהגה הציונות בעצה ובידיעות הנובעות מנסיונות עשרות השנים והמבוססות על המציאות הניכחית.

בחברת היסטורי עובר מרבו עבודת הבנין יותר ויותר לארץ־ישראל יחד עם יה הולכים וגדלים ומתרחבים תפקידי היישוב הארצי והאיתיפרי.

הועד הלאומי יוכל לגשת לעבודה ולמלאה בהצלחה, אם כל הקהל הרחב, שהטיל עליו עבודה זו ואחריותה, ישתתף אתו בעבודה וימצא לו כח ואמצעים לכך.

הועד הלאומי החליט להביע מכל היישב יהודי בוגר, בתור תרומה מינימאלית להשתתפות בהוצאות, את „כלע היישוב העברי" בארץ־ישראל, שיעלה לחמשה גרוש לחצי השנה הקרובה.

כל בני היישוב חייבים בתרומת הכלע העממית הזו, והיה היבוין הזמני של באיכה היישוב החב, בדרי יבנוי על השתתפות העם כולו בתמיכה. בשם שבקו המיבדי נגבע מרצון העם כולו בכל שדרותיו ועדותיו.

כלע היישוב יהיה הכלע השלום אשר ימזג את כל חלקי צבורנו לעם מאוחד אחד. כלע היישוב יהיה הכלע אותו, אשר עליו יבנה עתידנו — עתיד עם חפשי בארץ־מולדתו.

— תגליות בית־הכנסת העתיקה בטבריה. מירושלים נתקבלה הודיעה, כי עד ידי החפירות הנעשות מסביב לטבריה תחת הנהלתו של הד"ר נחום סלושץ, נתגלה מתחת לארת השכבות של העיים והגדים בית־הכנסת מימות של ר' מאיר בעל־הנס. בין יתר כלי הבית נמצאו גם מנורה של חנוכה ושופר.

— בקורים במקומות היסטוריים. הפרופיסור גרסטנג, מנהל העתיקות מטעם הממשלה, בלוית הד"ר נ. סלושץ וד. ילין, בקרו בחודש העבר את קבר זכריהו הנביא ויד אבשלום אשר לרגלי הר הזיתים, לראות מה הם התקונים הנחוצים בדי לשמור על המקומות החשובים האלה.

— האספה הכללית של החברה לחקירת המזרח. בראשית חודש היו בחירות לועד חדש לשנת הבאה. נבחרו: הפרופיסור גרסטנג לנשיא, ה„אב" דירם דומיניקאני לסגן, ד"ר דבבי למזכיר, ופרופיסור נחום סלושץ לגזבר. ה„אב" אורפלי נבחר למנהל, יחד עם שני המנהלים הקודמים: המיושל יהודוו מר בשירם וא. בן־יהודה.

אחרי הבחירות הרצה ה„אב" אורפלו על „שרידי בית־כנסת הרמון בתקופת ברוונז".

מר רבינוביץ קרא הרצאה על „עמודי רפיאה" והראה צמחים רבים שענינו מאד את הקהל.

הרצה גם מר דוד ילין ובהרצאתו הוכיח עשה רושם נעים גם על הקהל הארץ־יהודי.

— בסמינריון „הרשוין". באחת מישיבות הועד האחרונות עובדה תכנית העבודה לעונת החורף ונתחלקה העבודה בין החברים בדבר הוצאת ספר „בן־סירא".

— חגיגת ירושלים לכבוד בנו של השר העליון הנשבא האנגלי. הסופר הירושלמי של ה„טיימס" מודיע, כי התושבים המקומיים ערכו חגיגה נהדרה לכבוד שלש שנים כיום בוא הארץ עליה האנגלים. בחגיגה השתתפו באופן רשמי באיכות שלש הדתות שבארץ — היהודית, המושלמנית והנוצרית יחד עם הנציב העליון ובאיכות הממשלה.

— ברכות לנציב. לרגלי בוא משפחת הנציב לירושלים שלח לו ועד העיר את הברכה הזאת:

אל הוד מעלתו הנציב העליון לארץ־ישראל, סיר הרברט שמואל.

הוד מעלתך!

הרשתנא לתתימים מטה להביע בזה את רגשות השמחה הממלאים עתה את הלבבות של כל בני הקהלה היהודית בירושלים לרגלי בוא משפחתך הנעלה והאצילה לשכון כבוד בתוכה, שעל ידי כך ישיבתך בתוכנו נעשית ישיבת קבע והקהלה היהודית בירושלים זכתה להכניס אל תוכה בית־אב אשר בו יתפאר ישראל.

בשם ועד העיר ליהודי ירושלים,

הנשיא, הסגן.

— תקנות בנוגע לאספות. כיפר „לשכת העתונות היהודית" מירושלים מודיע, כי הנציב העליון הוציא פקודה בדבר אספות פומביות. הפקודה אומרת, ששני אנשים אחראים צריכים להודיע לשלטונות המקומיים לפני כל אספה את מקומה, זמנה ומטרתה. העבריינים על החוק הזה יענשו בתרדש של מאסר או בקנס של 15 ליטרות שטרלינג.

הסופר משער, כי הפקודה הזאת מכוונת נגד הנרגנים, השואפים לעורר סכסוכים בין הערבים והעברים.

— חבור המושבות על ידי מסילות ברזל. לפי ידיעה מפארי, הבטיח „הנדיב הידוע" לנדב את כל כסום הכסף הדרוש לסלילת מסילת ברזל בין המושבות הראשיות של היהודים. התכנית של הסלול כבר מעובדת והתחלה תעשה במושבה „פתח־תקוה".

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

ועידת „יהודה הצעיר".

במיצא־שבת וביום הראשון, כ"ו וכ"ז 19 לדצמבר, היתה בפילאדלפיה ועידה מיוחדת להסתדרות „יהודה הצעיר". נחיצות הועידה הזאת באה, כפי שכבר הודענו באחד מגליונות „התורן" הקודמים, משום התקונים שנעשו בהסתדרות הציונית האמריקאית, שעל ידם הורבה הסתדרות „יהודה הצעיר" ונעשית להסתדרות עומדת ברשות עצמה ועליה לכונן את פעולותיה לפי המצב החדש.

ההחלטות החשובות שנתקבלו הן אלה:

הסתדרות „יהודה הצעיר" נשארת נאמנה להסתדרות הציונית האמריקאית ומאוחדת עמה בפעולותיה; תתמוך בכל האפשר לצעירים היהודים בארץ־ישראל; להפיץ את ידיעת השפה העברית והיהדות המסורתית בין בני־הנעורים באמריקה; באגודות „יהודה הצעיר" תפתחנה מחלקות להשתלמות בשפה העברית.

שתי הצעות בדבר מס החברים ובדבר תקונים בצורת ההסתדרות נמסרו לועד הפועל החדש.

יושב־ראש של הישיבות ביום הראשון היה מר עמנואל נוימאן, אחד ממיסדי ההסתדרות הזאת ומנהליה.

נקראו ברכות מאת השופט בראנדייס, דיהאז, פ. שווייצר ואחרים. מר סיירוס אַדלר ברך את הועידה בשם „אגודת הנשים של בית־הכנסת המאיחדים".

הועידה קבלה החלטה של הבעת צער על מותו של הפרופיסור ישראל פרידלאנדר, שהיה הנשיא הראשון של „יהודה הצעיר".

הפקידים החדשים שנבחרו הם אלה:

השופט יוליאן מאק, נשיא הכבוד; הרב יעקב כהן, נשיא; ז. דאניגר, דוד שניברג ומרת רוזנבלאט — סגנים; הקאפיטאן אברהם טירין, גזבר.

חברי הועד הפועל הם: מניו־יורק — א. מ. הלר, מרים טשיפקין, ל. ע. גולדשטיין, ר. ווקסלר, בנימין בלאק, הרמאן ברינברג, הרב מ. ארצט, שמואל בורובסקי, ל. לאנג, שמואל ראדמאן, פאני ריטשיק, עמנואל נוימאן, זיסי שווארץ, ישראל טשיפקין, שמואל כהן וס. כהן.

מהפרובינציה — הרב א. י. פלדמאן — פילאדלפיה; יוסף סילברשטיין — רוטשסטר; שרה קופרסטוק — בוסטון; ד"ר ס. אַשרוביץ — דזוירזי סיטי; הרמאן האלפרין — נואַרק; אסתר זארקינד — בריזשפירט וד"ר ג. כהן מהארטפירד, קונ.

* * *

ההחלטות החשובות של ועידת המזרחי בבאלטימור.

(המשך מגליון ל"ח).

— החלטות ועד ההסתדרות. א) הועידה השביעית של המזרחי באַמריקה מביעה את צערה על שלטונה והכרעתה של דעת יחידים בתוך מעשי הועד הפועל המצומצם של ההסתדרות הציונית העולמית בניגוד אל החלטות שונות, שנתקבלו על־פי רוב דעות הצירים בועידה הכללית בלונדון, ועל שהועד הפועל המצומצם אינו עומד בקשר תכוף עם חברי הועד הפועל הגדול, שנבחרו בועידה הלונדונית.

ב) הועידה רואה חובה לעצמה לפנות אל כל ההסתדרויות הציוניות הארציות ואל הפראקציות הציוניות בדרישה, כי ישפיעו על ההנהלה הראשית של ההסתדרות הציונית, שתמהר בקריאָתו של הקונגרס הציוני העולמי ושתתנהג בכל מעשיה רק בהתאם אל ההחלטות המתקבלות בועידות הציוניות.

בנוגע אל ההסתדרות הארצית של המזרחי באַמריקה קובעת הועידה את החלטות האלו:

— החברים. ג) חמש הן מכסות המס השנתי להסתדרות, שאחת מהן נקבעת בתור חובת תשלום על כל חבר וחבר, ואלו הן: מאָה דולארים, חמשים דולאר, עשרים וחמשה דולאר, עשרה דולארים ולא פחות משלשה דולארים.

הערה: בכל אחד מהסכומים האלה נכלל השקל הציוני, שההסתדרות הכללית של המזרחי צריכה להכניס בעד כל אחד מחבריה דולאר אחד לצרכי הוצאותיהן של השכונות והאגודות.

ד) הרשות בידי הועד המרכזי להטיל בתור חובה על כל אגודה ואגודה את מכסת המס השנתי, שעליה להמציא להסתדרות בהתאם אל מספר החברים ותשלומיהם השונים שיהיו נרשמים על־ידה.

— ההסתדרות. ה) פדראציות גליליות של המזרחי צריכות להוסד באותן המדינות (סטייטס) אשר מספר אגודותיהן המזרחיות עולה לכמות מרובה. במדינות הקטנות, מעיטות האגודות המזרחיות, תשתתפנה האגודות בשכונה מרכזית מאוחדת. הפדראציות הגליליות וכן השכונות המאוחדות יהיו עומדות תחת השגחתה של ההנהלה הראשית של המזרחי.

ו) מזכירי הפדראציות הגליליות והשכונות המאוחדות יהיו נבחרים על־ידי הפדראציות והשכונות בעצמן בהסכמתה ואשורה של ההנהלה המרכזית בהסתדרות. משכורתם של מזכירים צריכה להשתלם מקופת הפדראציות או השכונות המאוחדות.

ז) הועידה בוחרת במזכיר ראשי להסתדרות הארצית של המזרחי, והרשות בידי הועד הראשי למנות מזכיר שני אם השעה והעבודה תהא צריכה לכך.

ח) הועידה מחליטה, כי ועד המיעצה הקיים על־יד ההסתדרות יכיל בקרבו הנשיאים והיו בתור שליחי הפדראציות הגליליות של המזרחי במדינות השונות. מספרם של באי־כח פדראציה יהא תלוי בכמות החברים הנמנים עליה. הרשות בידי הועד הראשי למנות באי־כח משלו אל ועד המיעצה, כדי למלאות בזה את חסרונם של הצירים מאותם המקומות שלא נוסדו בהם עדיין פדראציות גליליות ושכונות מאוחדות. על ועד המיעצה להתכנס פעם בששת ירחים.

ט) מלבד הועד הראשי והמרכזי, העומדים בראש ההנהלה המרכזית של המזרחי, נוסדים עוד שלשה ועדים מיוחדים, המצטרפים אל ההנהלה ומחלקים ביניהם את העבודה לפי מקצועותיה, ואלו הם: 1) ועד לעניני ארץ־ישראל, 2) ועד לעניני כספים, 3) ועד לעניני הסתדרות. כל ועד וועד הוא בן שבעה חברים, הנמצאים בנוי־יורק או בהסביבה הסמוכה לה. מתוכם נבחר יושב־ראש האחראי בעד כל מעשי הועד ורשאי להבחר בתור יושב־ראש רק אותו החבר, הנמנה גם בתור חבר להועד המרכזי.

י) הועידה מחליטה, כי הוצאת ה„מזרחי וועלט" תמשך להבא רק בצורת גליון אינפורמאציוני (בולטין), המוקדש לעניני ההסתדרות של המזרחי.

יא) הרשות נתונה בידי הועד הראשי של ההסתדרות לקצוב ולהמציא תמיכה תמידית להסתדרויות של המזרחי בחוץ־לארץ, ביחוד בפולניה, עד כמה שירשו האמצעים החמריים של המזרחי באַמריקה.

יב) החלטת הועידה בדבר יסוד הסתדרות מיוחדה של המזרחי בקנדה. החלטה הזאת כבר יצאה לפעולות בלפני שבועים.

סוף יבוא

הזמנה לועידה השנתית של התלמידים הציוניים.

הועד המסדר את הועידה השנתית של התלמידים הציוניים בבתי־הספר הכלליים מזמין כל ציוני, ששאלות ארץ־ישראל מעניינות אותו, לבוא לועידה השנתית של ההסתדרות הזאת, שתערך באולם אוטל שבאוניברסיטי הייטס, נוי־יורק ותמשך מ-24 לדצמבר בערב עד 28 לדצמבר, ועד בכלל.

בועידה זו ישאו את נאומיהם בעברית:

ד"ר משה לוין, יושב־הראש; פרופיסור מרדכי מ. קאפלאן — על „תחית ישראל"; מר אהרן מרדכי [illegible] על „מצב התלמיד בארץ־ישראל", והמשורר יצחק [illegible]

במשך כל זמן הועידה תהיה הרשות גם לאורחים להביע את דעתם ולהתוכח על שאלות שונות בנוגע לארץ־ישראל.

הננו מקוים, שהקהל הלאומי יבין את חשיבותה של ועידה זו ויבוא וישתתף עמנו יחד.

בברכת ציון ותחית עם ישראל,

ה ו ע ד ה מ ס ד ר.

* * *

ל ב ק ו ר ו ש ל ו ו י י צ מ א ן ב א מ ר י ק ה.

לפי ידיעות לשכת העתונות היהודית, אי־אפשר יהיה לחיים וויצמאן לבקר את אמריקה לפני חודש פברואר, תחת שחשב קודם להיות פה באמצע חודש יאנואר.

לפני בואו לכאן ישתתף וויצמאן בועידת ציוני קנדה, שתהיה במונטריאל ביום 30 ליאנואר.

לשכת העתונות היהודית מודיעה גם כן, כי נוידיק יקדים לבוא לאמריקה לפני בואו של וויצמאן. בדבר נסיעת זאבו־טינסקי וזלאטופולסקי לאמריקה לא נתקבלה עדיין החלטה מסוימת.

— מודיעים מג'ינף, כי סוקולוב נסע לבאזיליה, להשתתף שם בחגיגה ציונית רבת־ערך.

שונות

נ ש ף מ ל ו א י ם ב „א ח י ע ב ר".

ביום הראשון שעבר, ה' טבת, ערכה הסתדרות „אחיעבר" בניו־יורק נשף מלואים לכבוד פקידיה החדשים באולם „מרכז עברי". מספר הנאספים היה רב וביניהם הרבה מן העברים שבקרב המהגרים החדשים.

הנשיא החדש של „אחיעבר", מר א. שפייזהנדלר, פתח את האספה בנאום קצר והמזכיר הזמני, מר מויזנר, קרא דין־וחשבון מאספת החברים האחרונה וגם מאספת הועד הפועל.

הנואם הראשי של הנשף היה ראובן ברייגין. תוכן דבריו היה: מצב התנועה העברית באמריקה וחובתם של העברים בשעה זו.

בסוף נאומו מלא ברייגין את ידי הפקידים החדשים של „אחיעבר": א. שפייזהנדלר נשיא, א. רבינוביץ (סגן), מ. סלאבקין (מזכיר הפרטי־כלים), מ. ליניק (מזכיר הכספים), א. נ. פרלברג (גזבר), ש. נ. סמך (סופר האגודה), ש. זליגסון, מ. מויזנר, דניאל פרסקי, ה. שיינמארק וא. שוער (חברי הועד הפועל).

אחרי שספר בשבחם בתור עסקנים עברים, ברך אותם והביע את תקותו, כי ימלאו את תפקידם באמונה.

ברייגין דבר גם כן על ערך „רוח אחיעבר", שהופיע זה עכשיו, והזכיר בשבח את מר מ. ליפסון בעד עבודתו החרוצה בעריכת הקובץ שלא על מנת לקבל פרס.

נאומו של ברייגין עשה רושם כביר על הנאספים, והם הביעו לו את תודתם והסכמתם במחיאות כפים נלהבות. (חלק מנאומו של ברייגין ימצאו הקוראים בגליון זה).

מר מ. ת. מויזנר עורר את הנאספים לחתום על העתונות העברית התמידית וגם התמיד בעתון „הצפירה" היוצא בוואַרשה.

מר דניאל פרסקי נשא נאום־נעילה קצר, שבו עורר בדברים נמרצים את העברים האורחים שנמצאו באולם להספח אל „אחיעבר".

* * *

מ ח י י ה א ג ו ד ו ת ב ע ר י ־ ה ש ד ה.

מר שמעון קארלין מפורטלאנד, מאין, כותב אלינו:

ביום הרביעי, 22 בנובמבר, נתאספו טובי העברים בעירנו, באולם תלמוד־התורה, והמנהל הד"ר נ. ש. פיינברג נאם לפניהם על־דבר ערך החנוך העברי לדור היהודי הצעיר באמריקה; כמו־כן בירר לפני הנאספים את ערך הפצת השפה העברית והתרבות העברית גם בין הגדולים והתוצאות הצפויות מזה להתפתחות היהדות האמריקאית. נאומו עשה רושם גדול על השומעים והחליטו אחר־כך פה אחד ליסד בעירנו אגודה עברית. דבר היסוד יצא אל הפועל תיכף באותה אספה. שם אגודתנו היא: „דוברי עברית". ואלה הם הפקידים שנבחרו: מיכאל רובינוף — נשיא, ד"ר נ. ש. פיינברג — מזכיר ומר אפרים פלדמאן — גזבר.

החלט לקרוא לאספת חברים בכל יום ד' בערב. תוכן האספות יהיה: השתלמות בדבור העברי והתעסקות בהפצת הספרות העברית. אגודתנו תשתדל גם כן להכניס בחוג עבודתה את הצגת מחזות עבריים.

* * *

ב ש ו ר ת ס פ ר י ם ח ד ש י ם.

נתקבלו במערכת „התורן" הספרים הללו:

„התקופה", ספר ששי. העורך: דוד פרישמאן, המוציא: אברהם יוסף שטיבל. נדפס בוואַרשה, תר"פ. הספר מכיל 507 דף בתבנית גדולה.

קבלנו מהוצאת אברהם יוסף שטיבל בניו־יורק את הספר „חיי אדם" של שלום־עליכם (בשלשה כרכים: ימי הילדות, ימי הנערות, ימי הבחרות), תרגום י. ד. ברקוביץ. כל אלה שלשת הכרכים נדפסו מתחלה ב„התורן" בהמשכים, ועתה יצאו לאור בדפוס משובח ומהודר ועל נייר מן היותר מובחר.

„שכול וכשלון", או ספר ההתלבטות, מאת י. ח. ברנר, הוצאת אברהם יוסף שטיבל, ניו־יורק, שנת תר"פ. נדפס באותו היופי וההידור של הספרים הנזכרים. בקורת מפורטת תבוא על הספר הזה בגליונות „התורן" הבאים.

„מלא הרמין", קובץ שירים, זכרונות וכתבים, מאת חיים דוד גוטמאן. ניו־יורק, תרפ"א.

גמנסיון עברי, מרימפול (ליטה), דין־וחשבון לשנות הלמודים הראשונה והשניה, עם הוספות א) מכתבים מחניכי הגימנסיון מאת ד. בן־מתק, ב) רשימת שמות צמחים מאת ד"ר א. יואל. רשימה זו היא רבת־ערך במצאה הסרין גדול באוצר המלים שלנו. הרשימה מתורגמת רוסית, גרמנית ולאטינית. נדפס במרימפול, תרע"ט — תר"פ.

ספר־למוד הסטנוגראפיה העברית, מאת דוד טמס, מורה בגימנסיה העברית בירושלים. נדפס בירושלים, תרפ"א. אנו מברכים את הנסיון המוצלח של דוד טמס ליצור סטנוגראפית עברית, שהסרונה כל־כך מורגש בימינו.

ספר ראשון ללמוד, להורות את הקריאה בשיטה חדשה, מאת אליעזר ג. זלסון. נדפס בניו־יורק בהוצאת בלוק פובלי־שינג קומפאני, תרפ"א.

ספרי למוד חדשים

יצאו לאור ונמצאים למכירה שני ספרי הלמוד החדשים:

א) חריסתומאטיה ביבלית, מדרגה א׳ **ב) דרך למתחילים, מדרגה א׳**

מאת הפדגוג הידוע מר מ. מנוסביץ, המחבר של ספרי הלמוד הידועים: „מראה עינים", „הדקדוק המעשי", „דרך הקודש" (ישעיהו), „כתב ישר" ועוד.

הספר „חריסתומטיה ביבלית" הוא ספר ללמוד השפה וההיסטוריה יחד בשיטת עברית בעברית וגם בשיטת ההעתקה. הספר הזה איננו תנ"ך מקוצר, או ספורי המקרא בסגנון תנ"כי, הקשה לילדים, רק ספר, הנותן למורה את היכולת להשתמש בחומר התנ"ך ללמוד השפה והדבור החי, והנותן לתלמיד את ההשתלמות לעבור על התנ"ך, מהתורה עד נביאים אחרונים, בנקל, בזמן קצר ובהבנה ברורה. הספר הזה היא היסטוריה עברית במונוגראפיות, מתחילת בריאת העולם עד הכנסת הגדולה, כתוב בשפה קלה וצחה, כולו מנוקד, עם שאלות רבות אחרי כל שיעור לענות בפה ובכתב, ועם ציורים רבים מעשי אמן. ההוצאה יפה ובהדור.

הספר „דרך למתחילים" בהעתקה אנגלית נועד למורים, המלמדים בשיטת ההעתקה, וערוך הוא באופן, המכשיר את התלמיד לעבור בנקל לשיטת עברית בעברית. הספר הזה מכיל בתוכו שיחות מחיי יום־יום, כדרך ספרי הלמוד החדשים בשפות החיות, ספורים, שירים, חנוכי דקדוק ותורת דת אל בשיחות ובסדר קל ומענין. המתלמד צריך רק ללמוד את המלים האחרות בהעתקה אנגלית הבאות לפני כל שיעור, ואז יודע הוא לקרוא ולהבין מעצמו את כל החומר כלמוד הבא אחרי המלים, ואחרי אשר למד את כל הספר, רכש לו ידיעה הגונה בשפת עבר.

שני הספרים האלה, שהם תוצאת הסתכלות עמוקה ונסיון רב שנים של מורה מנוסה ומהולל, והחדשים בתכנם ובסדורם, עלולים להביא תועלת רבה לבתי־הספר ולבית, לתת למורה את היכולת להביא בלב תלמידיו ידיעת שפתנו בנקל ולהקל לתלמידים לעשות חיל בלמודם.

מחיר ה„חריסתומאטיה ביבלית" מדרגה א׳ 75 סנט. מחיר הספר „דרך למתחילים" מדרגה א׳ 50 סנט.
(גם ה„חריתומאטיה עברית" מדרגה ב׳ ו„דרך למתחילים" מדרגה ב׳ כבר נגמרו בדפוס ובקרוב יהיו למכירה).

המוציאים: היברו פובלישינג קאמפאני, ניו־יורק.

HEBREW PUBLISHING CO. 50-52 ELDRIDGE ST., NEW YORK

בבית המסחר לספרים של מר

ס. קאצנלבויגן

נמצאים הספרים הללו למכירה:

א) „השלח" כרך ב׳, מכורך, המחיר $2.50 ; עם המשלוח $2.75
ב) „השלח" כרך ה׳, מכורך, המחיר $2.50 ; עם המשלוח $2.75
ג) „השלח" כרך י"ב, מכורך, המחיר $2.50 ; עם המשלוח $2.75
ד) „השלח" כרך י"ד, מכורך, המחיר $2.50 ; עם המשלוח $2.75
ה) „לוח אחיאסף", 12 כרכים, מכורך — — — — המחיר 15.00
ו) דניאל דירונדה, מתורגם עברית, מכורך יפה, המחיר בלי המשלוח — — — — — $1.50
ז) בירוניקה, רומאן בעברית, מכורך יפה, המחיר בלי המשלוח — — — — — — $1.50

הזמנות נמלאות בדיוק.

S. KATZENELBAUGEN
1598 Madison Ave., New York.

תנו משפט הבכורה להמודיעים ב„התורן"!

מורה עברי

מוסמך מבית־המדרש למורים בירושלים, שהורה שש שנים בארץ־ישראל ושנה אחת פה, מבקש משרת מורה בניו־יורק; נכון הוא גם כן לתת שיעורים פרטיים.
Hatoren, 55—5th Ave., New York
Box 10

ד״ר מ. מ. קאמענעץ

רופא שנים מנוסה
911 E. 176th Street
New York
Tel. Tremont 562
עבודה הגונה במחיר נמוך

בלשכת „התורן" נמצאים למכירה:

1) „התורן" החדשי, שנה א׳, מכורך יפה — — — — — $1.50
2) „התורן" השבועי, שנה ג׳, מכורך יפה — — — — — 3.00
3) „התורן" השבועי, שנה ד׳, מכורך יפה — — — — — 3.50

המחירים עם המשלוח.